

DIYARBAKIR İNSAN HAKLARI ALGISI RAPORU



2022

DİYARBAKIR İNSAN HAKLARI ALGISI RAPORU

ARAŞTIRMA EKİBİ RAWEST ARAŞTIRMA

Zeynep ÖZKAYA
Roj GİRASUN
Reha RUHAVİOĞLU
Ömer Burak TEK

TASARIM Archetype CREATIVE – www.archetypecreative.co

© Tüm hakları saklıdır.
Bu yayının herhangi bir bölümü Diyarbakır Barosu'nun izni olmadan hiçbir elektronik veya mekanik formatta ve araçla (kayıt, bilgi depolama vb.) çoğaltılamaz.

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	4
YÖNTEM	6
KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK YAPISI	7
TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARININ GELECEĞİ	8
TEMEL İNSAN HAKLARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER	11
TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARI DÜZEYİ	13
ADALETE GÜVEN	17
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ	19
İNSAN HAKLARI ALGISI	23
İSTANBUL SÖZLEŞMESİ	41

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu araştırma Diyarbakır ilinde insan hakları algısını ölçmek üzere **1000** kişiyle yapılan **yüz yüze** görüşmelerden elde edilen verilerin incelenmesiyle hazırlanmıştır.

Araştırma sonucunda öne çıkan bazı bulgular aşağıdaki gibidir:

- Katılımcılar insan hakları konusunda Türkiye'nin geleceği için iki eşit gruba bölünmüş durumdadır. Katılımcıların **%47'si** insan hakları konusunda Türkiye'nin geleceği için karamsarken **%46'sı** iyimser.
- Katılımcıların cinsiyeti ve yaşı, insan hakları konusunda Türkiye'nin geleceği için düşüncelerinde bariz bir etki oluşturmazken oy tercihleri çarpıcı şekilde düşüncelerine etki etmektedir.
- Katılımcıların **%85'i** Türkiye'de insan hakları ihlali olduğunu düşünmektedir. Bu oranın **%71'i** "sık insan hakları ihlali" olduğunu, **%14'ü** ise insan haklarının bazen ihlal edildiğini belirtmektedir.
- İnsan hakları ihlalleri ile ilgili katılımcıların düşünceleri siyasi parti oy tercihlerini doğrudan etkiliyor. Örneğin "**Türkiye'de insan hakları ihlal edilmiyor**" diyenlerin çok büyük çoğunluğu AK Parti seçmeni.
- Hak ihlalleri ile katılımcıların siyasi parti oy tercihleri birlikte değerlendirildiğinde, hak ihlallerinin Kürt meselesiyle ciddi şekilde bağı bulunduğu ve bağıın siyasi parti oy tercihlerini şekillendirdiği görülmektedir.
- Katılımcıların **%75'i** yasalar tarafından korunduğuna dair güven hissetmediğini belirtmiştir.
- Katılımcıların **%62'si** Türkiye'de ifade özgürlüğünün olmadığını ifade ederken **%26'sı** kısmen **%6'sı** tamamen ifade özgürlük olduğunu söylemiştir.
- Katılımcıların siyasi parti oy tercihleri Türkiye'deki ifade özgürlüğü hakkındaki düşüncelerini de doğrudan etkilemektedir.
- Davaların uzun süre sonuçlanmaması insan hakları ihlali olarak gören katılımcıların oranı **%81'dir**.
- "İnsanlar istediği konuda barışçıl protesto ve yürüyüş düzenleyebilirler" önermesine "kesinlikle katılıyorum" diyen katılımcı oranı **%26**, "katılıyorum" diyen katılımcı oranı **%37'dir**.
- Katılımcıların **%73'ü** Türkiye'deki adalet sistemine düşük ölçekte güvenmektedir. Katılımcıların **%9'unun** Türkiye'deki adalet sistemine güvenine orta, **%7'sinin** ise yüksektir.
- Katılımcılara "**Sizce Türkiye'de hakları en çok ihlal edilen grup hangileridir?**" sorusu yöneltildiğinde ilk 3 sırayı sırasıyla kadınlar, Kürtler ve çocuklar almaktadır.

DİYARBAKIR BAROSU
DİYARBAKIR İNSAN HAKLARI ALGISI ARAŞTIRMASI

- Kadın katılımcıların **"Türkiye'de hakları en çok ihlal eden grup hangileridir?"** sorusuna Kürt kimliğinden önce kadın kimliğini öne çıkardığı, erkeklerin ise Kürt kimliğini tercih ettiği gözlemlenmektedir.
- Katılımcılara göre en çok hak ihlali oluşturan aktörler sırasıyla devlet, erkekler ve yargı/mahkemelerdir.
- Katılımcılar en az sırasıyla mahkemeleri, Cumhurbaşkanı ve Meclis/TBMM'yi güvenilir bulmaktadır. En çok ise STK'ları, baroları ve Birleşmiş Milletler'i güvenilir görmektedir.
- Kurumlara duyulan güvenirlilik katılımcıların siyasi parti oy tercihlerine göre bariz şekilde değişiklik göstermektedir.
- Katılımcılar insan hakları ile sırasıyla adaleti, özgürlüğü ve yaşamı eşleştirmiştir.
- **"Gerektiğinde belediye ve üniversitelere kayyum atanabilir."** önermesine katılımcıların %30'u kesinlikle katılmadığını, %24'ü katılmadığını ifade etmiştir. Diğer taraftan %6'sı kesinlikle katıldığını, %18'i katıldığını belirtmiştir.
- **"Ana dilde eğitim ve hizmet alamamak insan hakları ihlalidir."** önermesine katılımcıların %37'si "katıldığını", %30,5'i "kesinlikle katıldığını" ifade etmiştir.
- "Kamu personeli alımında güvenlik soruşturması hak ihlalidir" önermesine katılımcıların %23'ü kesinlikle katıldığını, %32,5'i ise katıldığını ifade etmiştir.
- Her 3 katılımcıdan 2'si Covid-19 aşısı olmamayı insan hakları ihlali yapmak olarak değerlendirmiştir.
- **"Andımızı okumak zorunda olmak insan hakları ihlalidir."** önermesine katılımcıların %81'i katılmıştır.
- Katılımcıların %70'i **"Kürdistan"** diyen bir kişinin bunu dediği için tutuklanmasını hak ihlali olarak görmekteyken %20'si ise **"fikrim yok"** demiştir.

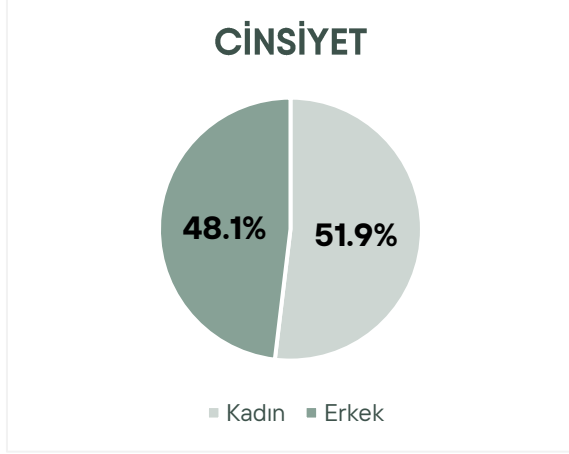
YÖNTEM



Bu araştırma;

- **27 Kasım – 4 Aralık 2021** tarihleri arasında
- Diyarbakır'ın **merkez** ve **kırsal** ilçelerinde,
- Merkez ve kırsal toplam **44** mahallede
- **1000** kişiyle yüz yüze görüşülerek,
- **%95** güven ve **-/+ 2,5** hata payı ile gerçekleştirilmiştir.

KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK YAPISI



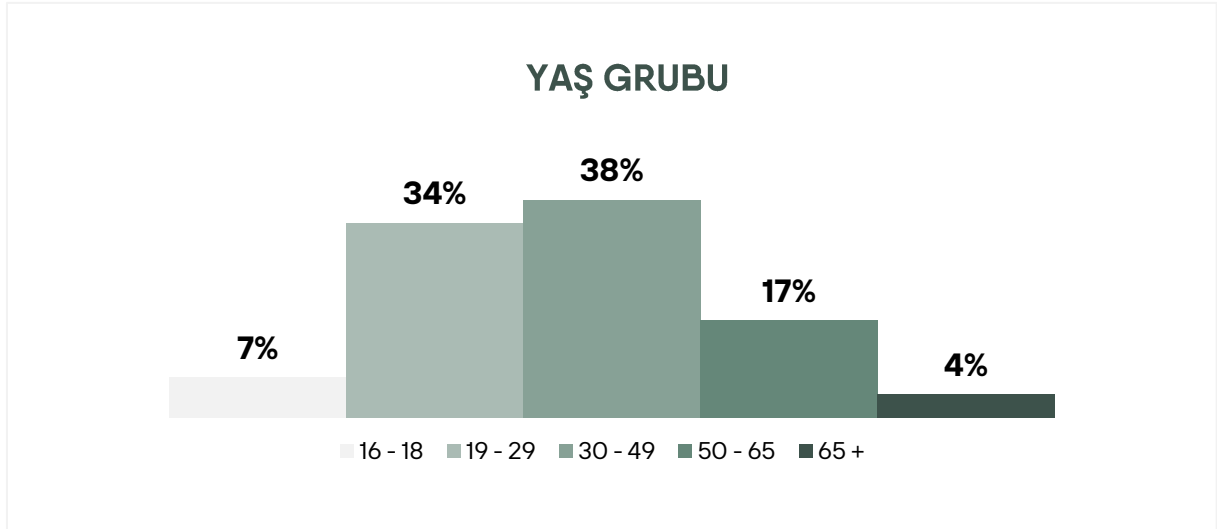
Grafik 1



Grafik 2

Araştırma kapsamında cinsiyet dengesi gözetilmiştir. **Grafik-1**'te görüleceği üzere **1000** kişi ile yapılan **yüz yüze** görüşmelerde **481 kadın, 519 erkek** katılım göstermiştir.

Grafik-2'de katılımcıların eğitim düzeyi gösterilmektedir. Katılımcıların **%30'u** düşük düzey, **%33'ü** orta düzey ve **%37'si** yüksek düzey eğitim almıştır.



Grafik 3

Grafik-3'te katılımcıların yaş grubu gösterilmektedir. Katılımcıların **%7'si** 16-18 yaş aralığında, **%34'ü** 19-29 yaş aralığında, **%38'i** 30-49 yaş aralığında, **%17'si** 50-65 yaş aralığında ve **%4'ü** 65 yaş ve üstündedir.

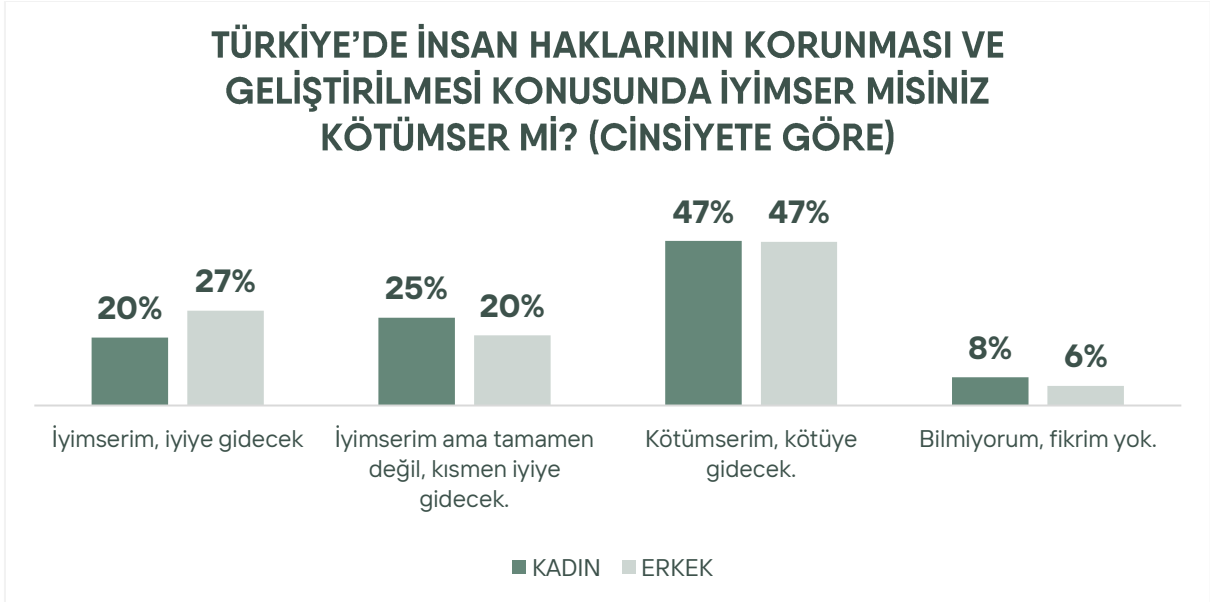
**TÜRKİYE'DE
İNSAN
HAKLARININ
GELECEĞİ**



Grafik 4

Katılımcılara gelecekte Türkiye'de insan hakları düzeyiyle ilgili soru sorulduğunda, **Grafik-4**'te görüleceği üzere **%47**'si kötüye gideceğini, **%46**'sı ise bu konuda iyiyeye gideceğini belirtmektedir. İyimser olanları yarısı "**iyiyeye gidecek**", yarısı "**kısmen iyiyeye gidecek**" ifadesini kullanmaktadır. Katılımcıların **%7**'si ise bu soruya fikir beyan etmemektedir.

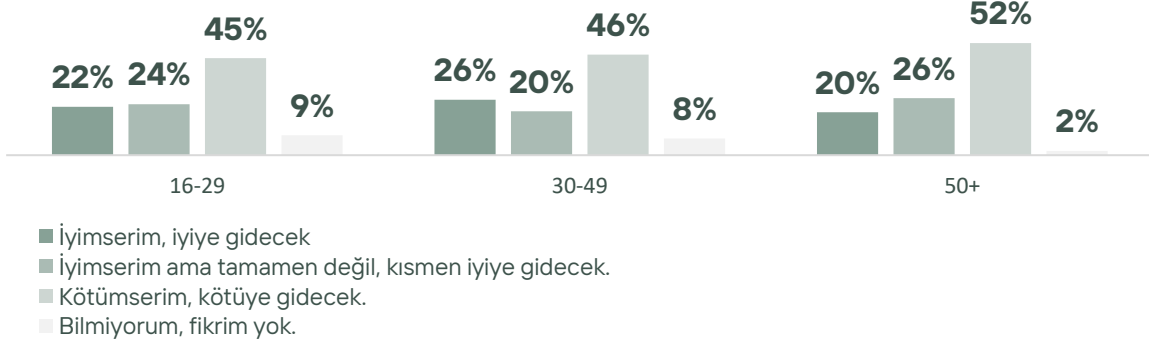
Cinsiyet, yaş ve siyasi parti oy tercihlerine göre gelecekte insan hakları düzeyiyle ilgili beklentilere ilişkin bulgular ise aşağıda incelenmektedir.



Grafik 5

Grafik-5'te cinsiyete göre gelecekte Türkiye'deki insan hakları düzeyiyle ilgili düşüncelere yer verilmiştir. Katılımcıların cinsiyet farklılığı bu konudaki düşüncelerine anlamlı bir değişikliğe sebebiyet vermediği görülmektedir.

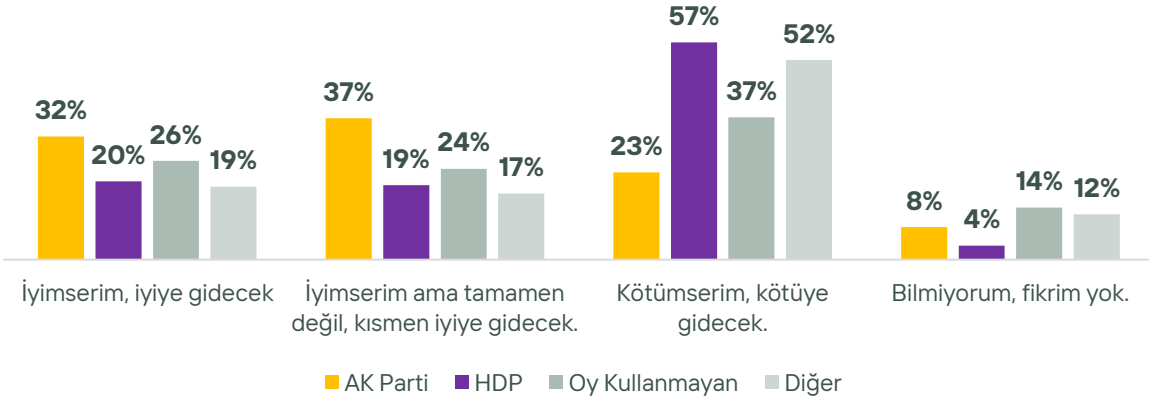
TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARININ KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ KONUSUNDA İYİMSER MİSİNİZ KÖTÜMSER Mİ? (YAŞA GÖRE)



Grafik 6

Grafik-6'ta yaşa göre Türkiye'deki insan haklarının geleceğiyle ilgili düşünceler görülmektedir. Katılımcıların yaş farklılığı, cinsiyete benzer şekilde gelecek tasavvurlarını etkileyen önemli bir ölçüt değildir.

TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARININ KORUNMASI VE GELİŞTİRİLMESİ KONUSUNDA İYİMSER MİSİNİZ KÖTÜMSER Mİ? (PARTİYE GÖRE)

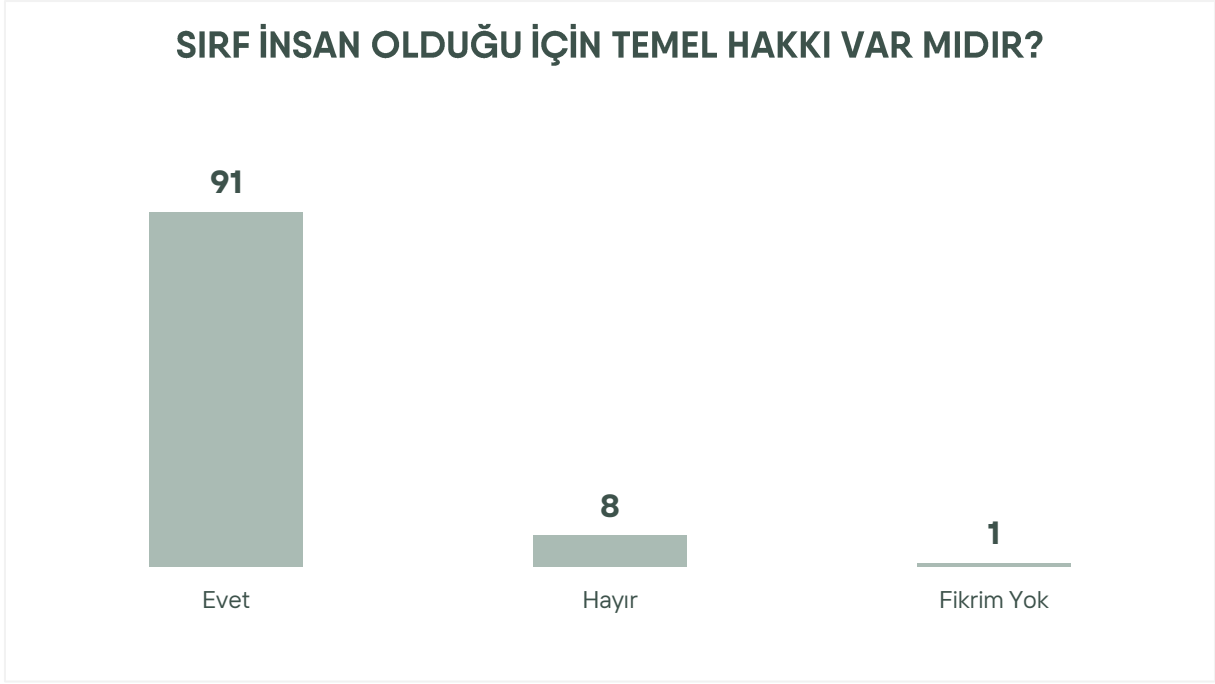


Grafik 7

Grafik-7'te görüleceği üzere katılımcıların Türkiye'deki insan hakları düzeyine ilişkin düşünceleri siyasi parti oy tercihlerine göre çarpıcı şekilde değişiklik göstermektedir. Örneğin "**Kötümserim, kötüye gidecek**" ifadelerini kullanan katılımcıların **%57**'si **HDP** seçmeniyken **%23**'ü **AK Parti** seçmenidir. Diğer taraftan, "**İyimserim ama tamamen değil, kısmen iyiye gidecek.**" ifadesini kullanan katılımcıların **%37**'si **AK Parti** seçmeniyken **%19**'u **HDP** seçmenidir.

Buna ek olarak, katılımcıların tamamında "**Bilmiyorum, fikrim yok**" olarak düşüncesini belirtenler arasında oy kullanmayan seçmenin yoğunluğu dikkat çekmektedir. Bu durum, bölgede insan haklarının geleceğine ilişkin düşüncelerin oy kullanma tercihi doğrudan etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

**TEMEL
İNSAN
HAKLARI
ÜZERİNE
DEĞERLENDİRMELER**



Grafik 8

"Her insanın *sırf insan olduğu için temel hakkı var mıdır?*" sorusuna katılımcıların %91'i "evet" cevabını vermiştir. %8'i "hayır" derken %1 "fikrim yok" demiştir.



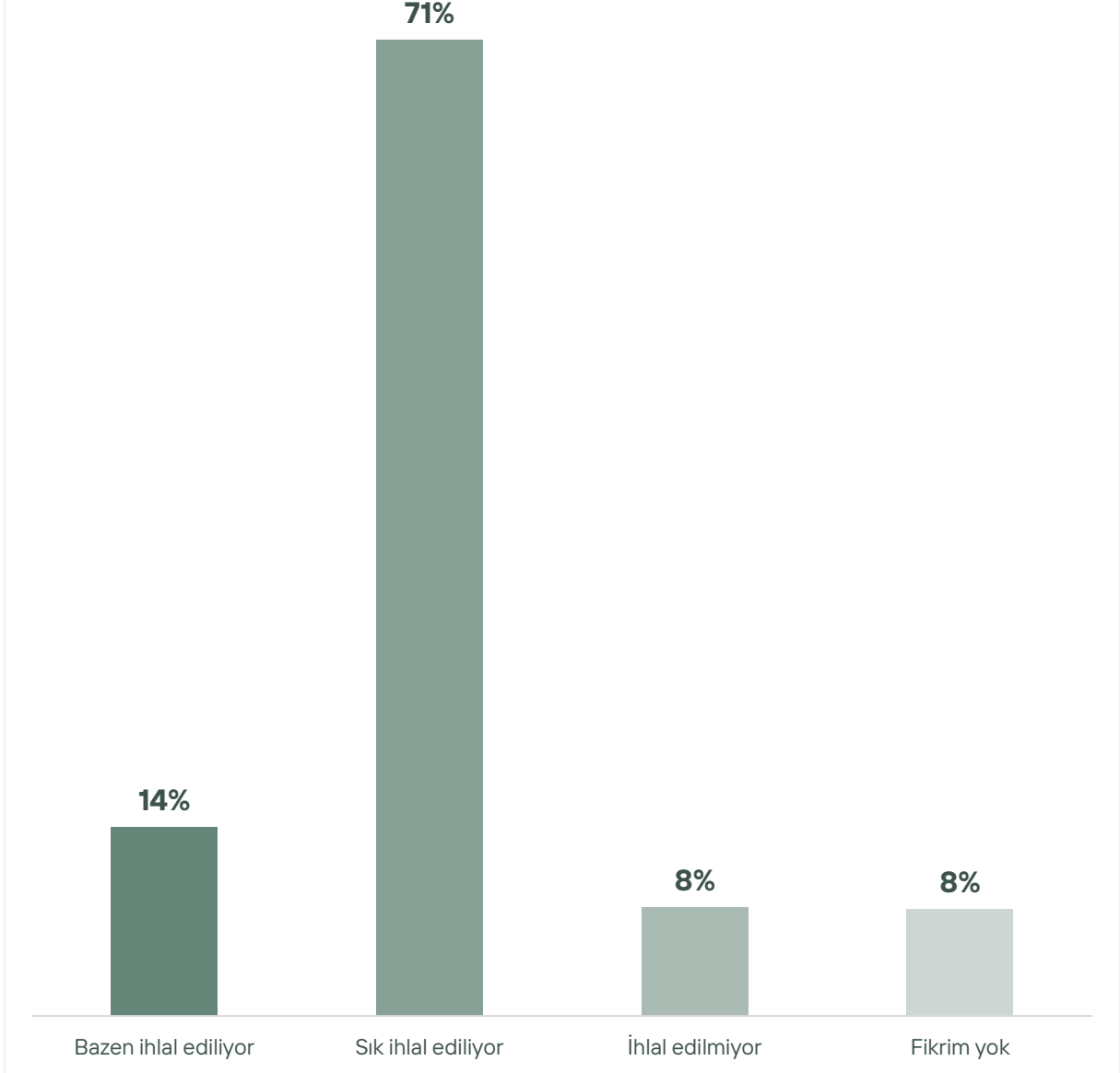
Grafik 9

"Sizce *insan hayatının hangi noktasında insan hakları başlar?*" sorusuna katılımcıların %43'ü "doğduğunda", %34'ü "anne rahmine düştüğünde" cevabını vermektedir.

"18 yaşından sonra", "ergenlik çağına geldiğinde" veya "evlendiğinde" cevabını veren katılımcıların oranı da azımsanmayacak düzeydedir. Bu üç cevabı veren katılımcıların toplam oranı %23'tür.

TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARI DÜZEYİ

SİZCE TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARI İHLAL EDİLİYOR MU?



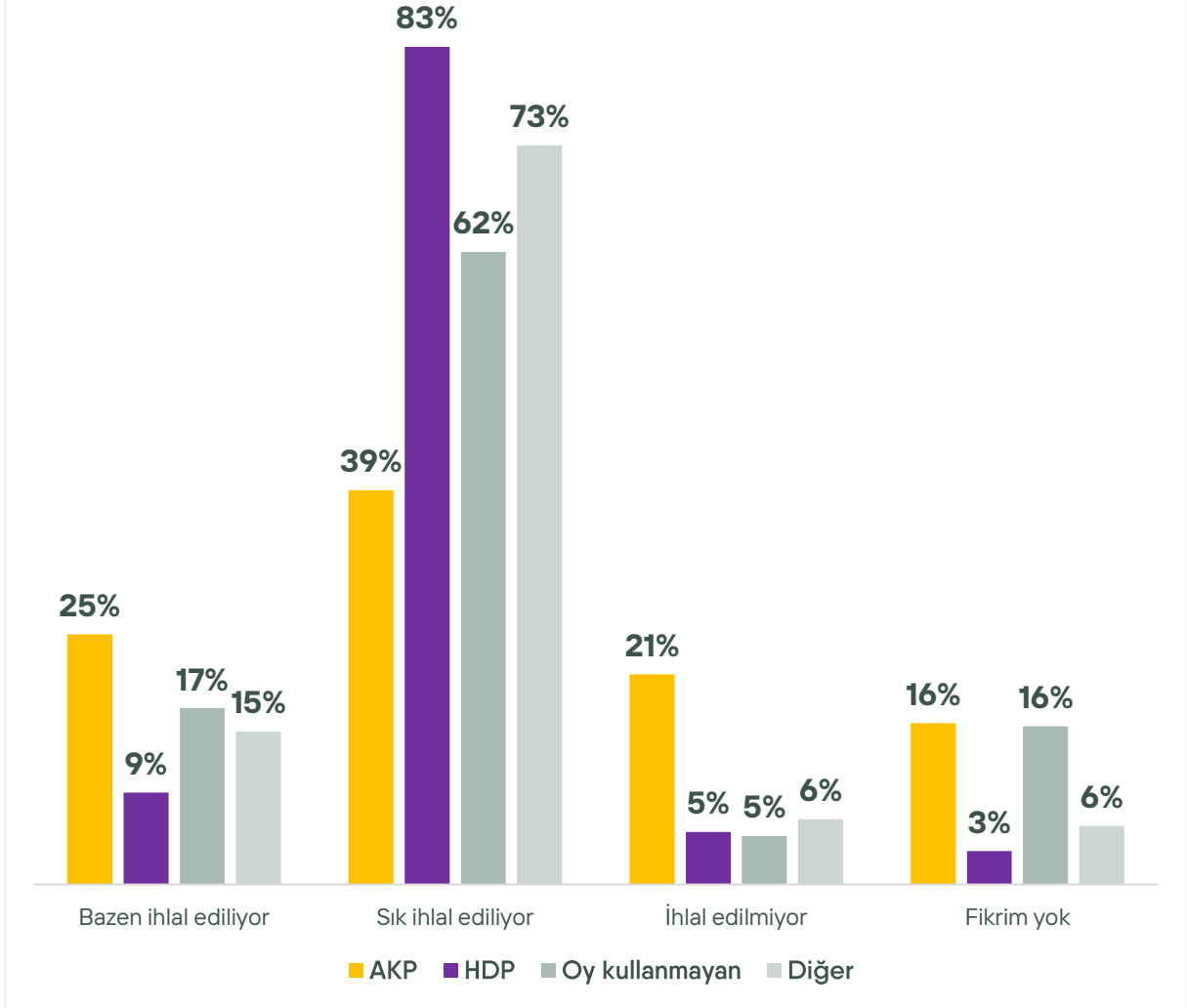
Grafik 10

Grafik-10'de katılımcıların Türkiye'de insan hakları ihlallerinin düzeyine ilişkin görüşlerine yer verilmektedir. Katılımcıların **%71**'i Türkiye insan haklarının sık ihlal edildiğini, **%14**'ü bazen ihlal edildiğini, **%8**'i ihlal edilmediğini, **%8**'i ise fikrinin olmadığını beyan etmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun Türkiye'de insan haklarının sık ihlal edildiğini ifade etmesi dikkat çekicidir.

Aşağıda katılımcıların siyasi parti oy tercihleri, yaş ve eğitim düzeyine göre bu değerlendirmelerinin dağılımı incelenmektedir.

SİZCE TÜRKİYE'DE İNSAN HAKLARI İHLAL EDİLİYOR MU? (PARTİYE GÖRE)



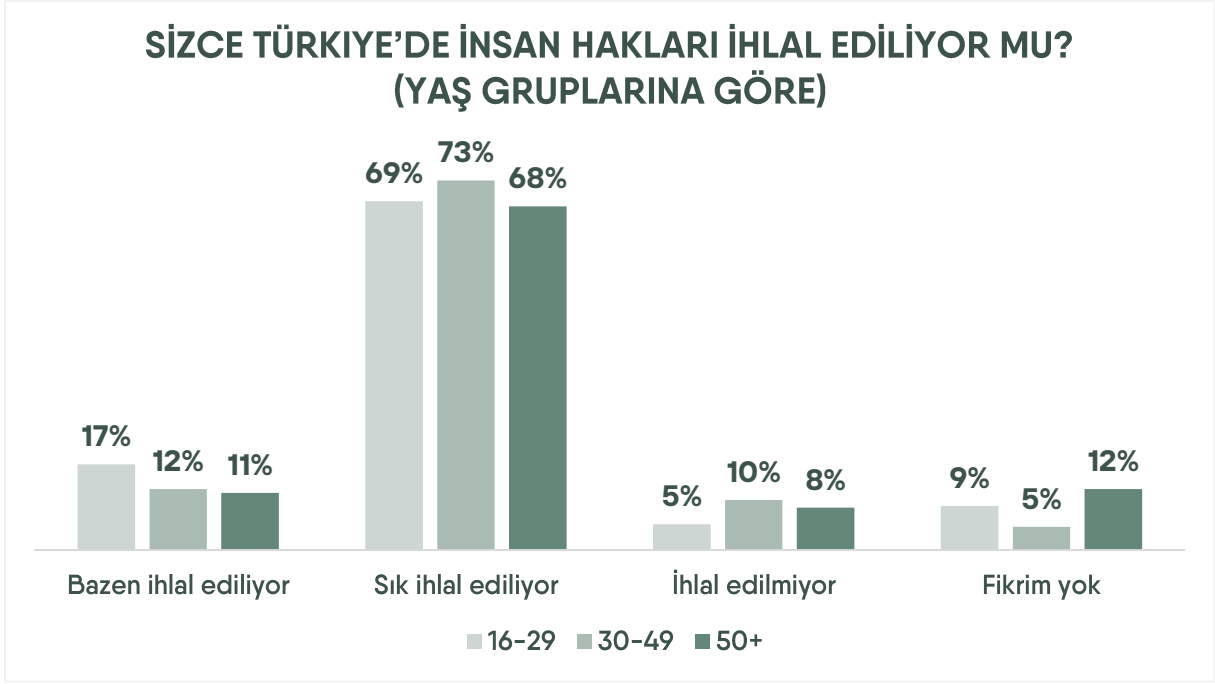
Grafik 11

Grafik-11'te oy tercihlerine göre Türkiye'de insan hakları ihlalleri düzeyine ilişkin katılımcıların düşünceleri gösterilmiştir. Sonuçlara bakıldığında katılımcıların oy tercihinin bu konuda beyanları doğrudan etkilediği görülmektedir.

"Türkiye'de insan hakları ihlal edilmiyor" diyen katılımcıların büyük çoğunluğu **AK Parti** seçmeni iken "sık ihlal ediliyor" diyenlerin büyük çoğunluğu **HDP** seçmenidir.

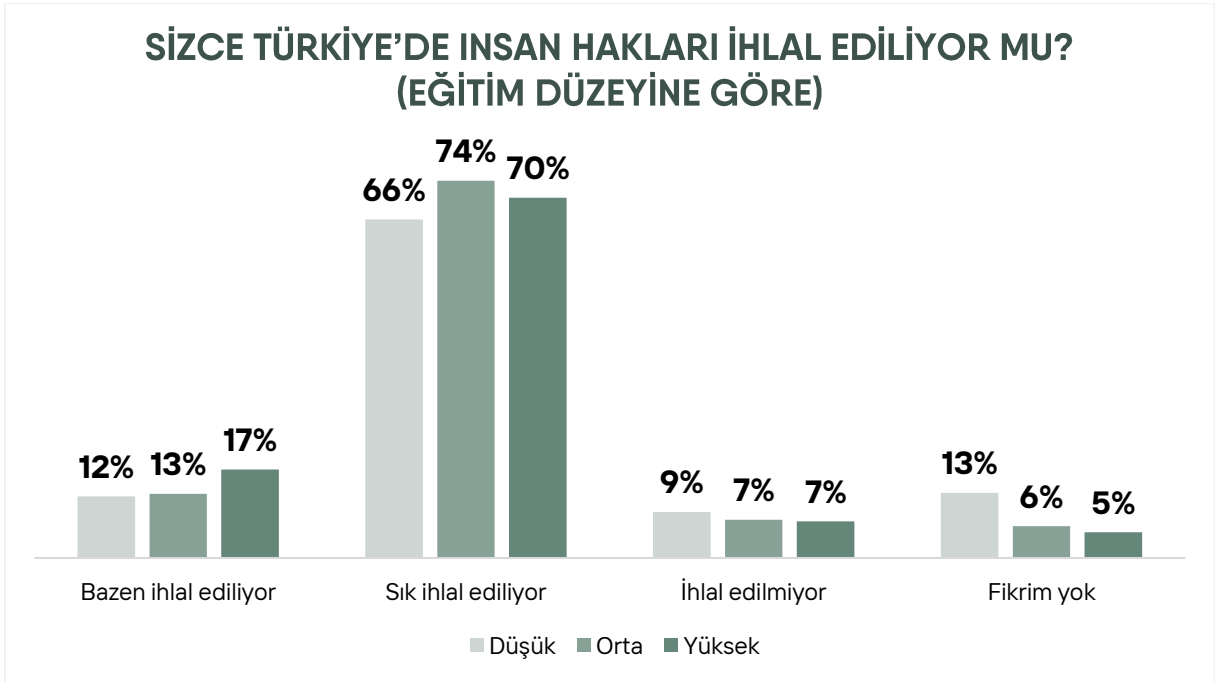
"Bazen ihlal ediliyor" değerlendirmesinde bulunan katılımcıların büyük çoğunluğunun **AK Parti** seçmeni olması dikkat çekicidir. **Grafik-9**'la birlikte bu oran birlikte incelendiğinde hem **AK Parti** hem **HDP** seçmeni katılımcıların Türkiye'de insan hakları ihlali olduğu noktasında mutabık oldukları, ancak bu ihlalin düzeyi ve geleceği noktasında farklı düşünceleri sebebiyle oy tercihlerini değiştirdikleri görülmektedir.

Bu durum hak ihlallerinin Kürt meselesiyle ciddi bağı olduğu ve bağın siyasi parti oy tercihlerini şekillendirdiğini göstermektedir.



Grafik 12

Grafik-12'te katılımcıların insan hakları ihlalleri algısının yaş gruplarına göre dağılımı gösterilmektedir. İnsan hakları algısı ile yaş grubu arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir.



Grafik 13

Grafik-13'te de görüleceği üzere insan hakları algısı ile eğitim düzeyi paralellik göstermektedir. Düşük eğitim düzeyindeki katılımcılar "ihlal edilmiyor" ve "fikrim yok" ifadesinde yoğunlaşırken "ihlal ediliyor" kategorisindeki ifadelerle nispeten daha az katılmaktadır. Orta ve yüksek eğitim düzeyindeki katılımcılar ise "ihlal ediliyor" kategorisindeki ifadelerde yoğunlaşmaktadır.

**ADALETE
GÜVEN**



Grafik 14

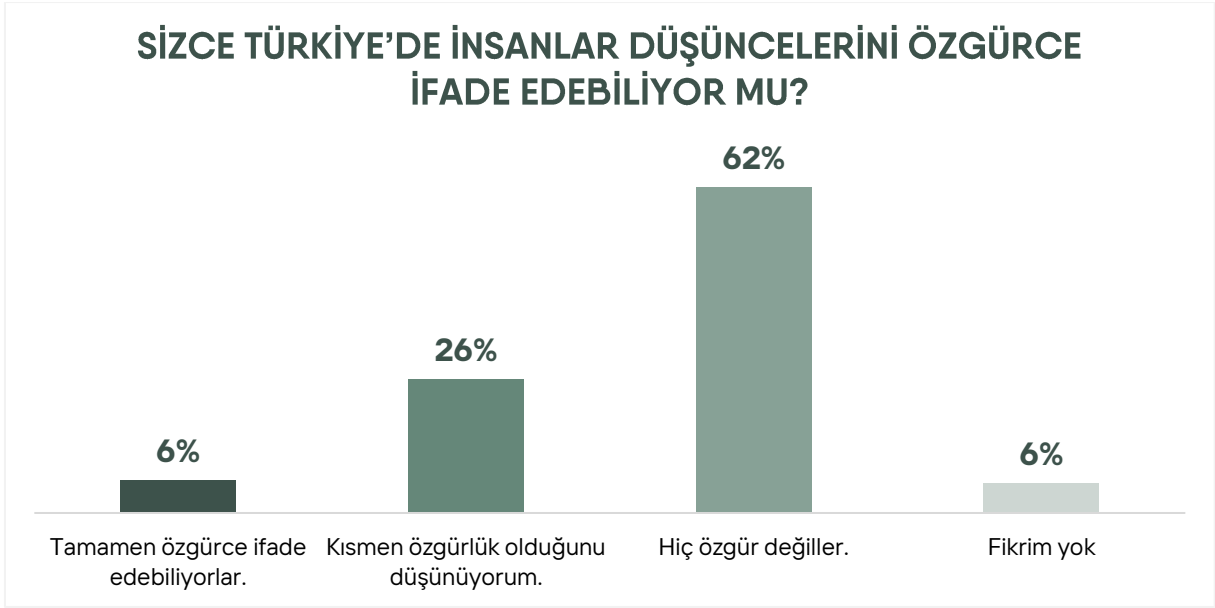
Grafik-16'de katılımcıların yasalar tarafından korunduğuna duyduğu güven gösterilmektedir. **4** katılımdan **3**'ü yasalar tarafından korunduğuna güven duymadığını ifade etmektedir. Katılımcılar arasında yasalar tarafından korunduğuna güven duyan oranı yalnızca **%10**'dur.



Grafik 14-B

Grafik 14-B'de katılımcıların Türkiye'deki adalet sistemine güven ölçeği gösterilmektedir. Katılımcıların **%73**'ü Türkiye'deki adalet sistemine düşük ölçekte, **%19**'unun adalet sistemine güvenine orta ölçekte, **%7**'si ise yüksek ölçekte güvenmektedir.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ



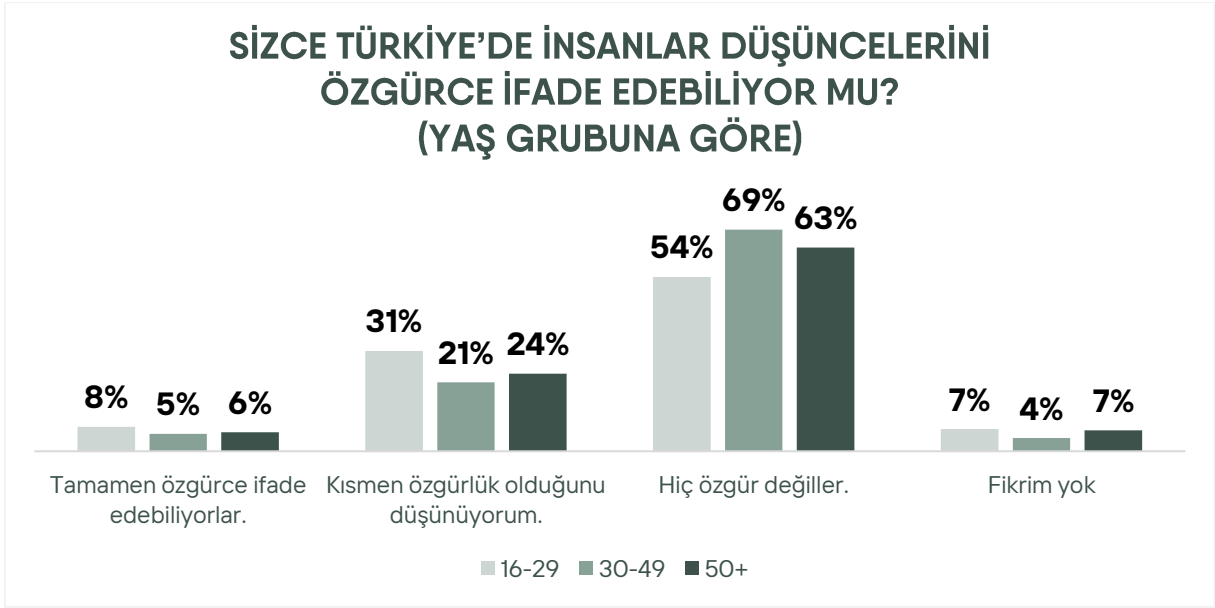
Grafik 15

Katılımcılara Türkiye’de ifade özgürlüğü konusu sorulduğunda *Grafik-15*’de görüldüğü üzere **%62**’si Türkiye’de insanların ifade özgürlüğü olmadığını ifade etmektedir. **%26**’sı *“insanların kısmen özgür”* olduğunu, **%6**’sı *“tamamen”* özgür olduğunu belirtmektedir. **%6**’sı ise fikir belirtmemiştir.



Grafik 16

Çarpıcı bir fark olmasa da çalışmaya katılan erkekler kadınlara göre Türkiye’de daha fazla ifade özgürlüğü olduğunu düşünmektedir. *“Fikrim yok”* olarak düşüncelerini ifade eden katılımcılar arasında cinsiyet farklılığı önemli bir etki göstermektedir. Kadınlar erkeklere kıyasla çok daha fazla bu konuda fikirlerinin olmadığını belirtmiştir.



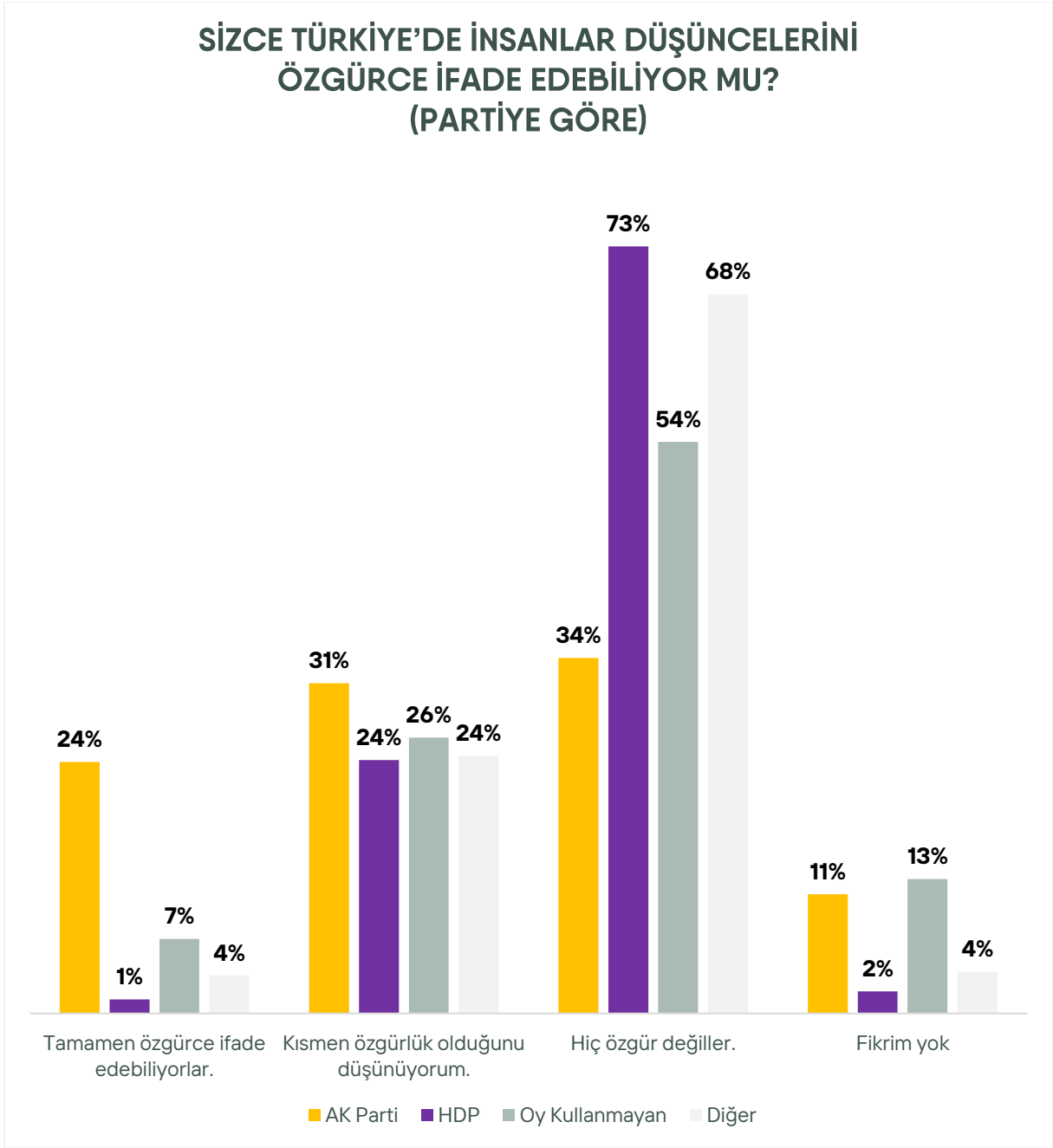
Grafik 17

Katılımcıların Türkiye'deki ifade özgürlüğü düzeyi konusunda düşünceleri ile yaşları arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir. Bunun yanı sıra tüm yaş gruplarında çoğunluğun "hiç özgür değiller" ifadesini yüksek oranlarda seçtiği görülmektedir. 16-29 yaş aralığının %54, 30-49 yaş aralığının %69 ve son olarak %63 ile 50+ yaş üstünün yüksek oranlarda seçtiği görülmektedir.



Grafik 18

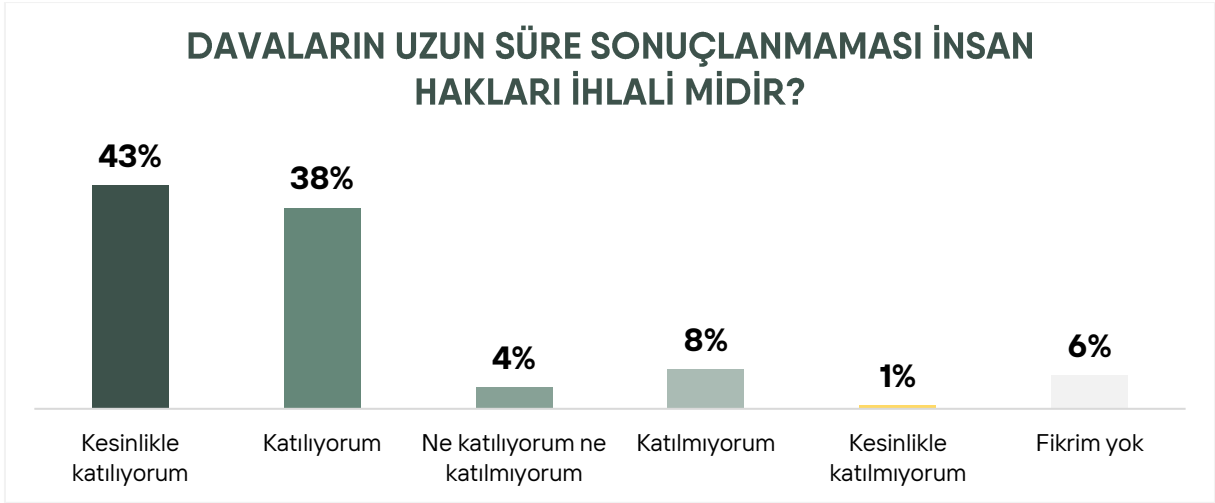
Grafik-18'de görüleceği üzere katılımcıların eğitim düzeyi yükseldikçe Türkiye'de ifade özgürlüğü olduğunu düşünme eğilimi artmaktadır. Katılımcıların eğitim düzeyi ile Türkiye'deki insan hakları ihlalleri düzeyi ile görüşlerinin gösterildiği Grafik-15 ile bu grafik birlikte değerlendirildiğinde ortaya bir tezat çıkmaktadır.



Grafik 19

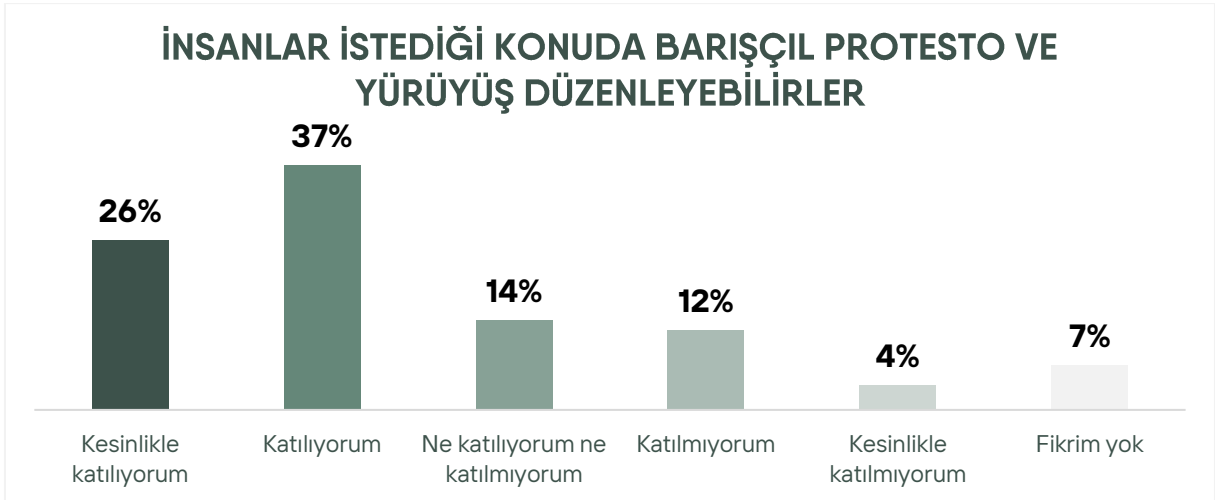
Katılımcıların oy tercihlerine göre Türkiye'deki ifade özgürlüğünün düzeyi konusunda düşünceleri çarpıcı biçimde değişiklik göstermektedir. **Grafik-19**'de görüleceği üzere Türkiye'de insanların tamamen özgürce ifade edebileceğini düşünenlerin neredeyse tamamı **AK Parti** seçmenidir. Diğer taraftan, Türkiye'de ifade özgürlüğünün hiç olmadığını ifade edenlerin ise büyük çoğunluğu **HDP** seçmenidir.

İNSAN HAKLARI ALGISI



Grafik 20

Grafik-20'de katılımcıların "Davaların uzun süre sonuçlanmaması insan hakları ihlalidir" önermesine değerlendirmesi gösterilmektedir. Katılımcıların %43'ü bu önermeye "kesinlikle katıldığını", %38'i "katıldığını" ifade etmektedir. Bu önermeye kesinlikle katılmadığını ifade eden katılımcı oranının %1 olduğu da dikkate alınırsa bu konuda katılımcılar arasında önemli ölçüde bir mutabakat vardır.



Grafik 21

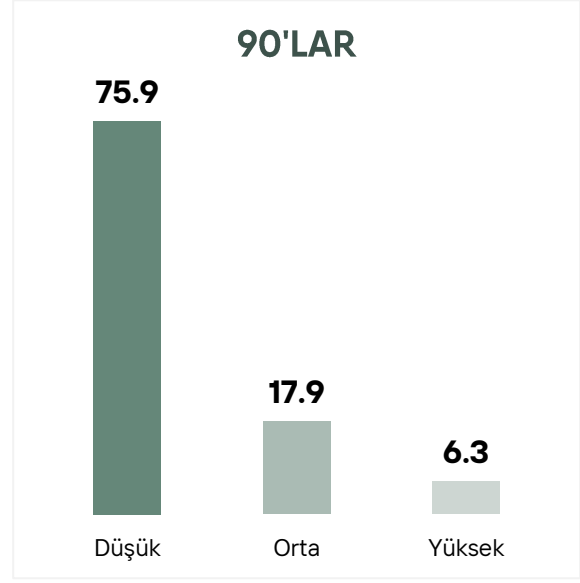
Katılımcıların "İnsanlar istediği konuda barışçıl protesto ve yürüyüş düzenleyebilirler" önermesine katılım düzeyleri Grafik-21'de gösterilmiştir. Katılımcıların %37'si bu önermeye "katılıyorum" derken %26'sı "kesinlikle katılıyorum" demiştir.

"Ne katılıyorum ne katılmıyorum" ve "fikrim yok" olarak düşüncelerini ifade eden katılımcıların toplam oranı ise %21'dir.

90'lı yıllarda ve bu dönemde Türkiye'nin insan haklarına ne kadar önem verdiğini puanlayabilir misiniz?



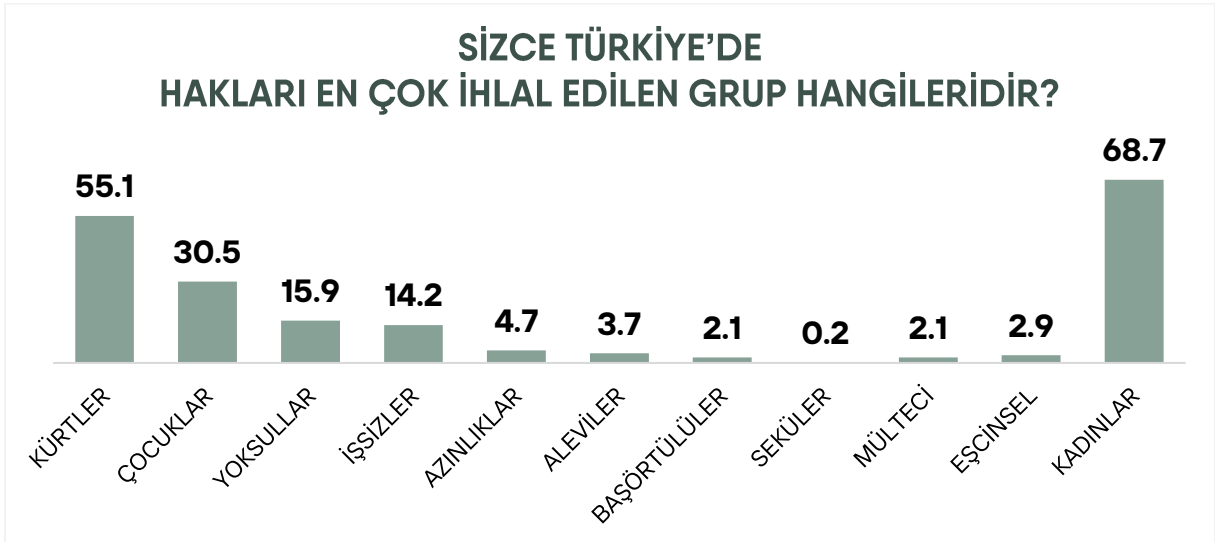
Grafik 22



Grafik 23

Grafik-22'de 90'lı yıllarda, *Grafik-23*'de bu dönemde Türkiye'nin insan haklarına ne kadar önem verdiği katılımcılar tarafından puanlanmıştır. Katılımcılara göre insan haklarına verilen önem 90'lı yıllara göre paralellik göstermektedir.

Katılımcıların ağır insan hakları ihlallerinin yaşandığı 90'lı yıllar ile günümüzü benzer şekilde değerlendirmesi, katılımcıların zihin dünyasında 90'lara dönüşün olmayacağı yönünde söylemlere hak vermediğini göstermektedir.



Grafik 24

Katılımcılara "Sizce Türkiye'de hakları en çok ihlal edilen grup hangileridir?" sorusu yöneltildiğinde vermiş oldukları cevaplar *Grafik-24*'de gösterilmektedir. Her katılımcıdan 2 grup söylenmesi istenmiştir.

Katılımcılara göre Türkiye'de hakları en çok ihlal edilen grup açık ara kadınlar ve Kürtlerdir. Bu iki grubu çocuklar takip etmektedir.

DİYARBAKIR BAROSU
DİYARBAKIR İNSAN HAKLARI ALGISI ARAŞTIRMASI

Katılımcıların %48,7'sinin kadın olduğu hatırlanırsa, bu sonuçlar erkeklerin de kadınların hak mağduriyeti yaşadığını ifade ettiklerini göstermektedir.

Sizce Türkiye'de hakları en çok ihlal edilen grup aşağıdakilerden hangileridir?												
	Kadın	Erkek	16-29	30-49	50+	Düşük	Orta	Yüksek	AK Parti	HDP	Oy Kullanmayan	Diğer
Kadınlar	73%	64%	71%	73%	56%	67%	67%	74%	68%	67%	80%	59%
Kürtler	50%	61%	57%	54%	54%	46%	57%	60%	22%	73%	35%	46%
Çocuklar	38%	22%	30%	30%	32%	42%	27%	24%	53%	19%	42%	38%
Yoksullar	16%	16%	15%	16%	18%	19%	16%	13%	23%	14%	19%	12%
İşsizler	13%	16%	13%	13%	19%	14%	17%	10%	15%	13%	16%	17%
Azınlıklar	2%	7%	3%	4%	8%	2%	5%	7%	4%	5%	0%	12%
Aleviler	2%	5%	3%	3%	5%	5%	3%	3%	3%	5%	1%	3%
Eşcinseller	3%	3%	4%	2%	2%	1%	3%	5%	2%	3%	4%	3%
Mülteciler	1%	3%	1%	2%	3%	0%	3%	2%	3%	1%	2%	8%
Başörtülüler	2%	2%	1%	3%	2%	3%	2%	1%	6%	1%	0%	2%
Sekülerler	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	1%	0%

Grafik 25

Grafik-25'te hem cinsiyet hem de yaş dağılıma göre katılımcılar tarafından hak ihlaline uğradığı ifade edilen gruplar gösterilmektedir.

Kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre Kürt kimliğinden önce kadın kimliğini öne çıkarmakta, erkekler ise Kürt kimliğini öne çıkarmaktadır.

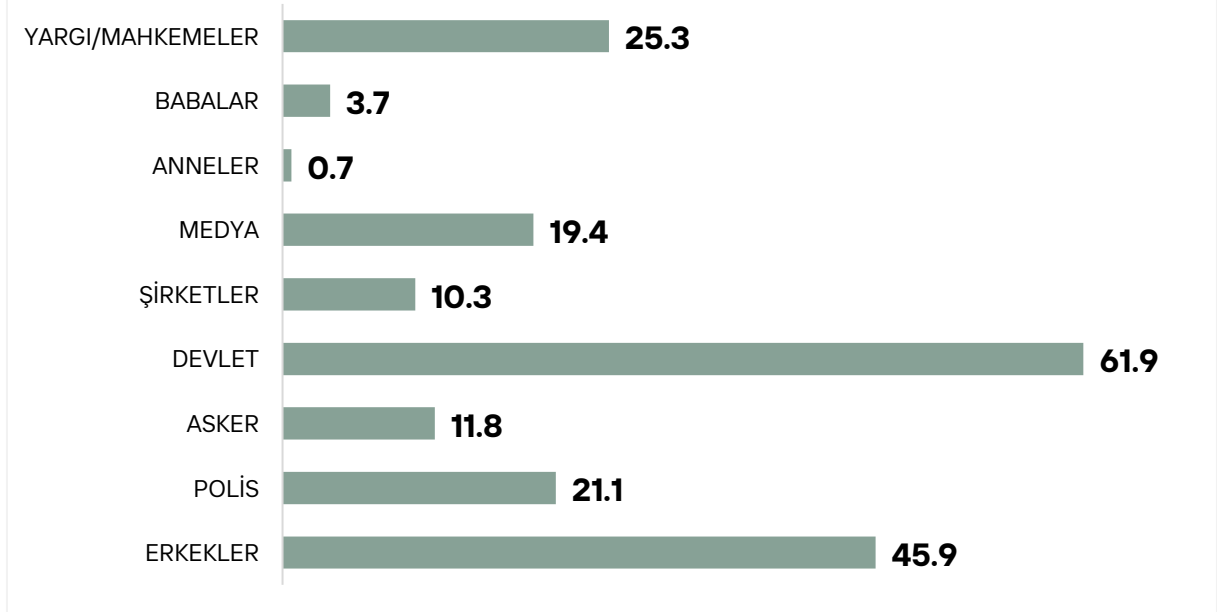
Kadın katılımcılar erkeklere göre çocukların, erkekler ise kadınlara göre azınlıkların uğramış oldukları hak ihlallerini daha ön planda tutmaktadır. Bu durum, kadın katılımcıların insan hakları meselesini bireysel alandan; erkek katılımcıların ise kamusal alandan anlamlandırması olarak okunabilir.

50 yaş ve üstü katılımcılar ile daha genç katılımcıların kadınların uğradığı hak ihlallerine yönelik düşünceleri farklılaşmaktadır. Gençler kadınların uğradığı hak ihlallerini daha ön sırada değerlendirmektedir. Bu durum kadın hareketinin genç nesilleri etkilediğinin göstergesidir.

Katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça kadınların hak ihlaline uğradığı ifadesi artmaktadır.

Eğitim düzeyi azaldıkça ise çarpıcı şekilde çocukların hak ihlalleri ön plana çıkmaktadır.

PEKİ, EN ÇOK İNSAN HAKLARI İHLALİ YAPANLAR SİZCE KİMLER?



Grafik 26

Grafik-26'da katılımcılara göre en çok insan hakları ihlali yapanlar aktörlerin dağılımı gösterilmektedir. Katılımcılardan iki aktör söylemesi istenmiştir. Katılımcılara göre en çok hak ihlali oluşturan aktörler sırasıyla devlet, erkekler ve yargı/mahkemelerdir. Bu üç aktörü polis, medya ve asker aktörleri takip etmektedir.

Sizce Türkiye'de en çok insan hakları ihlali yapanlar sizce kimler?												
	Kadın	Erkek	16-29	30-49	50+	Düşük	Orta	Yüksek	AK Parti	HDP	Oy Kullanmayan	Diğer
Devlet	59%	66%	62%	64%	58%	61%	60%	66%	38%	71%	55%	63%
Erkekler	54%	36%	45%	46%	46%	57%	43%	40%	67%	37%	58%	39%
Yargı / Mahkemeler	24%	27%	28%	28%	16%	20%	25%	31%	28%	24%	29%	23%
Polis	20%	23%	20%	17%	31%	18%	23%	21%	6%	30%	9%	14%
Medya	16%	23%	22%	19%	16%	13%	23%	21%	34%	12%	31%	15%
Asker	12%	12%	10%	8%	22%	14%	14%	6%	3%	15%	2%	22%
Şirketler	9%	11%	9%	13%	7%	9%	11%	10%	15%	8%	11%	17%
Babalar	6%	1%	3%	4%	3%	7%	2%	3%	6%	2%	5%	6%
Anneler	1%	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%	2%	0%	1%	0%

Grafik 27

Grafik 27'de katılımcılar tarafından hak ihlali yaptığı ifade edilen aktörlerin hangi gruplar tarafından ifade edildiği görülmektedir.

Kadın katılımcılar erkeklerden farklı olarak hak ihlali yapan aktör olarak **"erkek"** figürünü daha çok ifade etmiştir. Erkek katılımcılar ise kadınlardan farklı olarak medyayı öne çıkarmaktadır.

50 yaş ve üstü katılımcılar daha genç katılımcılara nazaran çarpıcı şekilde hak ihlalleriyle asker ve polisi birlikte anmaktadır. Bu durum **90**'lı yılları yaşamış katılımcıların şahit oldukları hak ihlallerinin asker ve polis eliyle yürütüldüğünü göstermektedir.

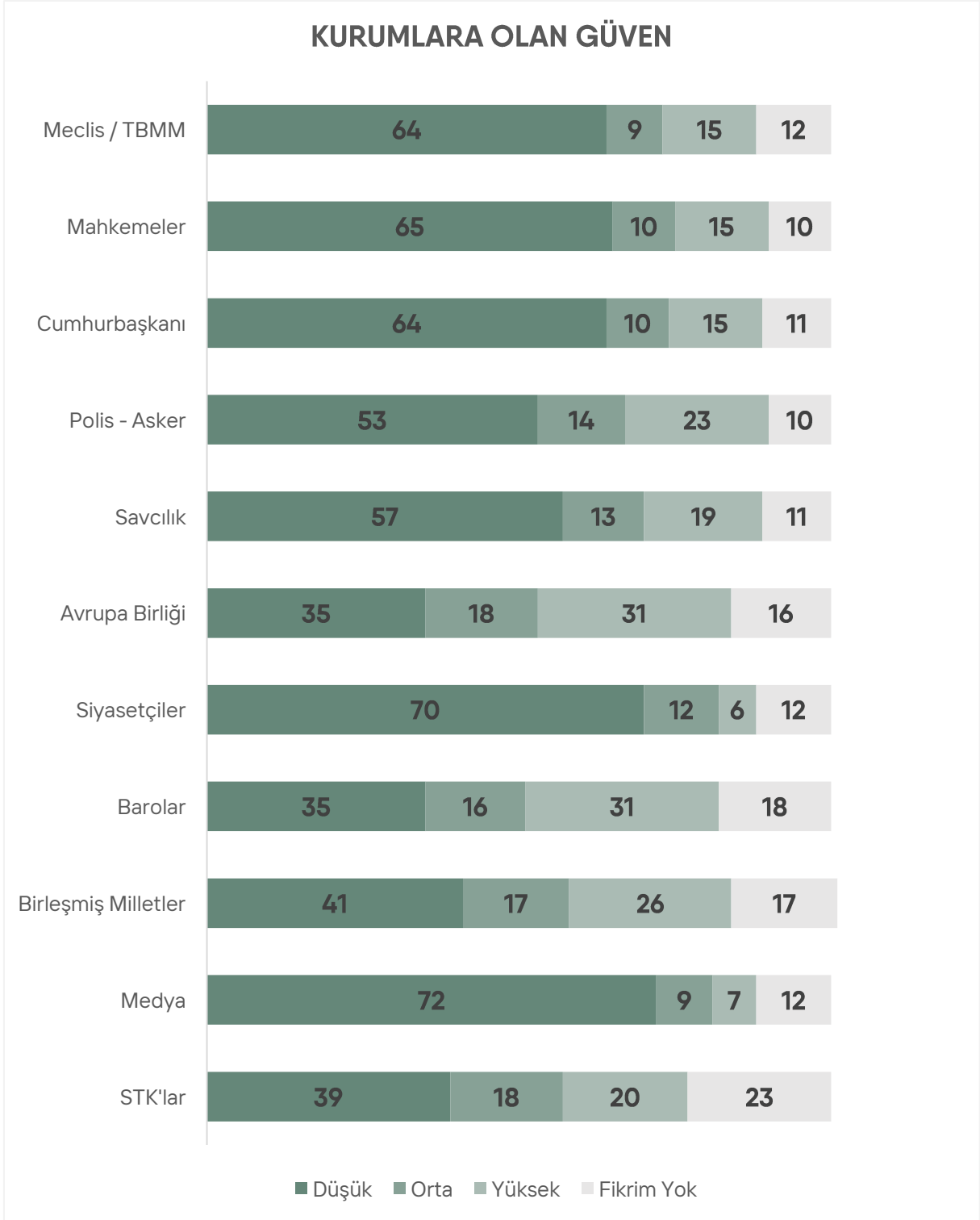
DİYARBAKIR BAROSU
DİYARBAKIR İNSAN HAKLARI ALGISI ARAŞTIRMASI

Düşük eğitim düzeyindeki katılımcılar hak ihlali yapan aktör olarak çarpıcı şekilde “baba”yı öne çıkarmaktadır. Bu durum, katılımcılar arasında eğitim düzeyi düştükçe baba figürünün insan hayatında daha etkili olduğunu göstermektedir.

Herhangi bir nedenden dolayı ayrımcılığa uğradınız mı?													
	Kadın	Erkek	16-29	30-49	50+	Düşük	Orta	Yüksek	AK Parti	HDP	Oy Kullanmayan	Diğer	Toplam
Ayrımcılığa uğramadım	51%	42%	49%	42%	52%	54%	47%	39%	66%	38%	52%	54%	47%
Etnik kimliğimden dolayı	21%	36%	23%	32%	27%	26%	26%	32%	12%	36%	18%	26%	28%
Fikirlerimden dolayı	23%	27%	27%	26%	20%	17%	27%	30%	16%	31%	19%	17%	25%
Cinsiyetimden dolayı	24%	6%	14%	16%	18%	20%	14%	14%	16%	17%	14%	10%	16%
Hayat tarzımdan dolayı	9%	11%	12%	9%	9%	9%	10%	11%	6%	10%	11%	14%	10%
İnancımın dolayı	5%	6%	7%	3%	6%	4%	5%	6%	6%	4%	5%	9%	5%
Başörtümünden dolayı	7%	0%	3%	3%	5%	4%	4%	2%	6%	2%	4%	6%	4%

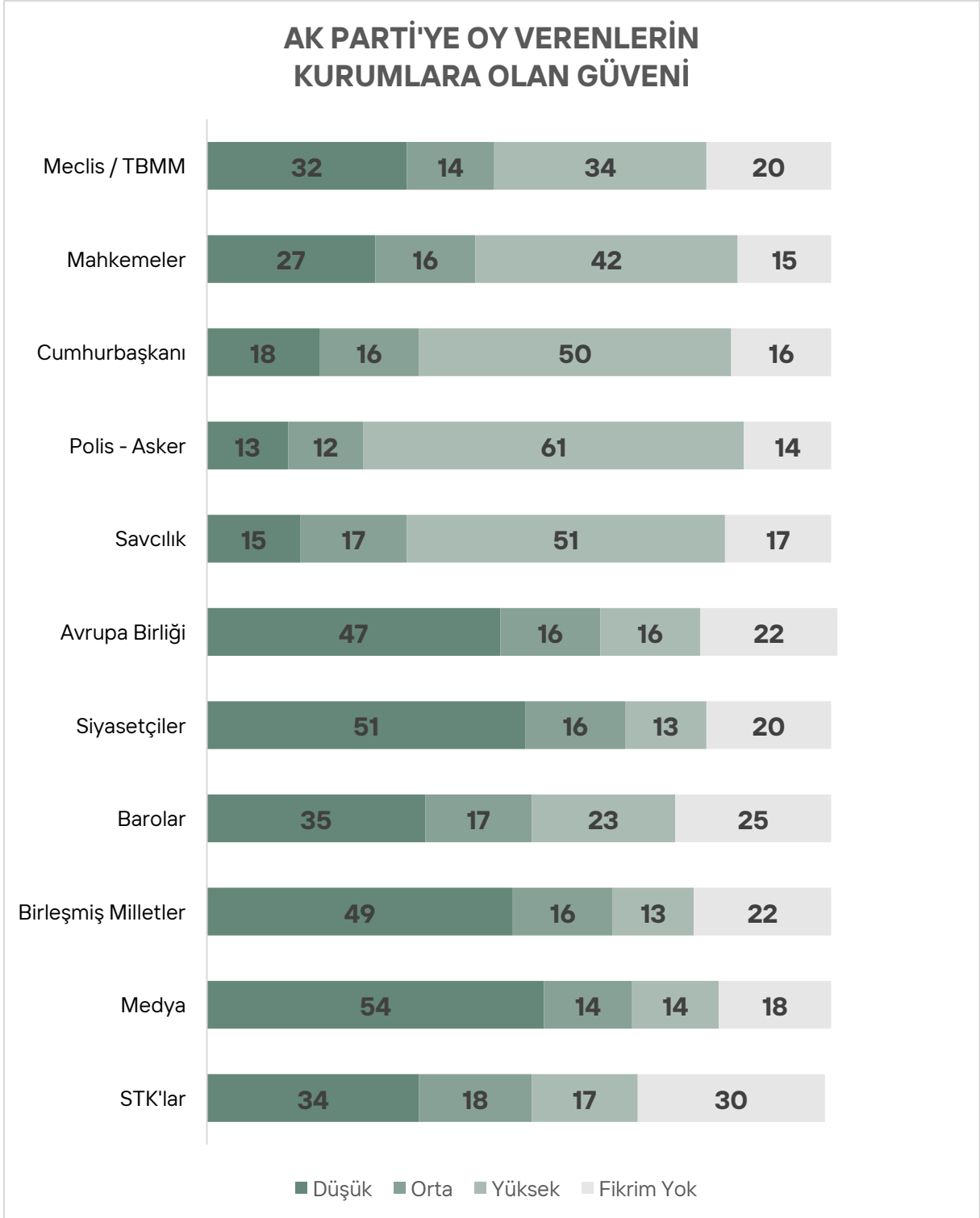
Grafik 28

“Herhangi bir nedenden dolayı ayrımcılığa uğradınız mı?” sorusuna cinsiyet ve yaş dağılımına göre oranları *Grafik-28*’de verilmektedir.



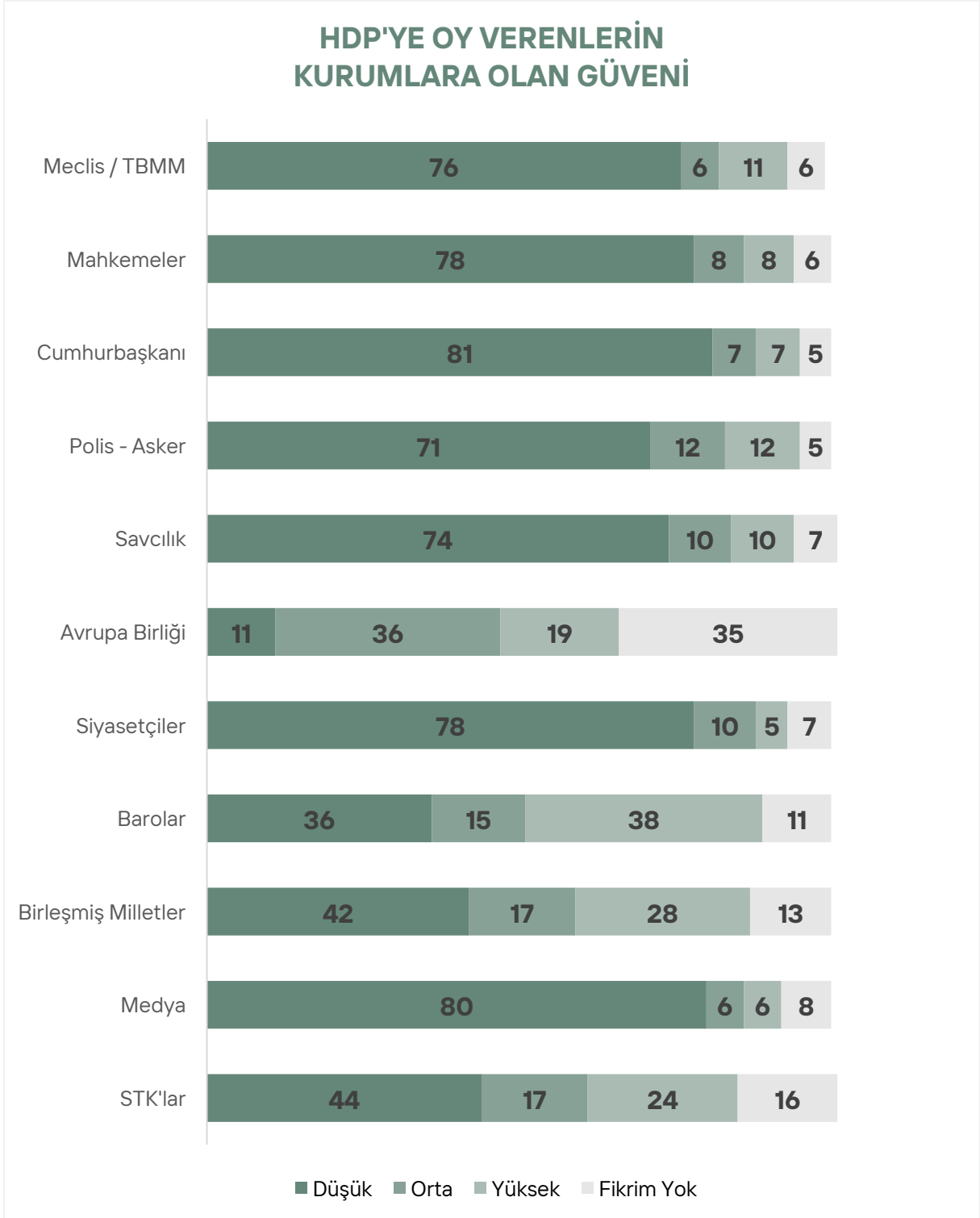
Grafik 29

Grafik 29'da katılımcıların kurumlara olan güveni gösterilmektedir. Katılımcılar en az sırasıyla mahkeme, **Cumhurbaşkanı** ve **Meclis/TBMM** kurumlarına güvenmektedir. En çok ise **STK'lara**, barolara ve **Birleşmiş Milletler** kurumlarına güven duymaktadır.



Grafik 30

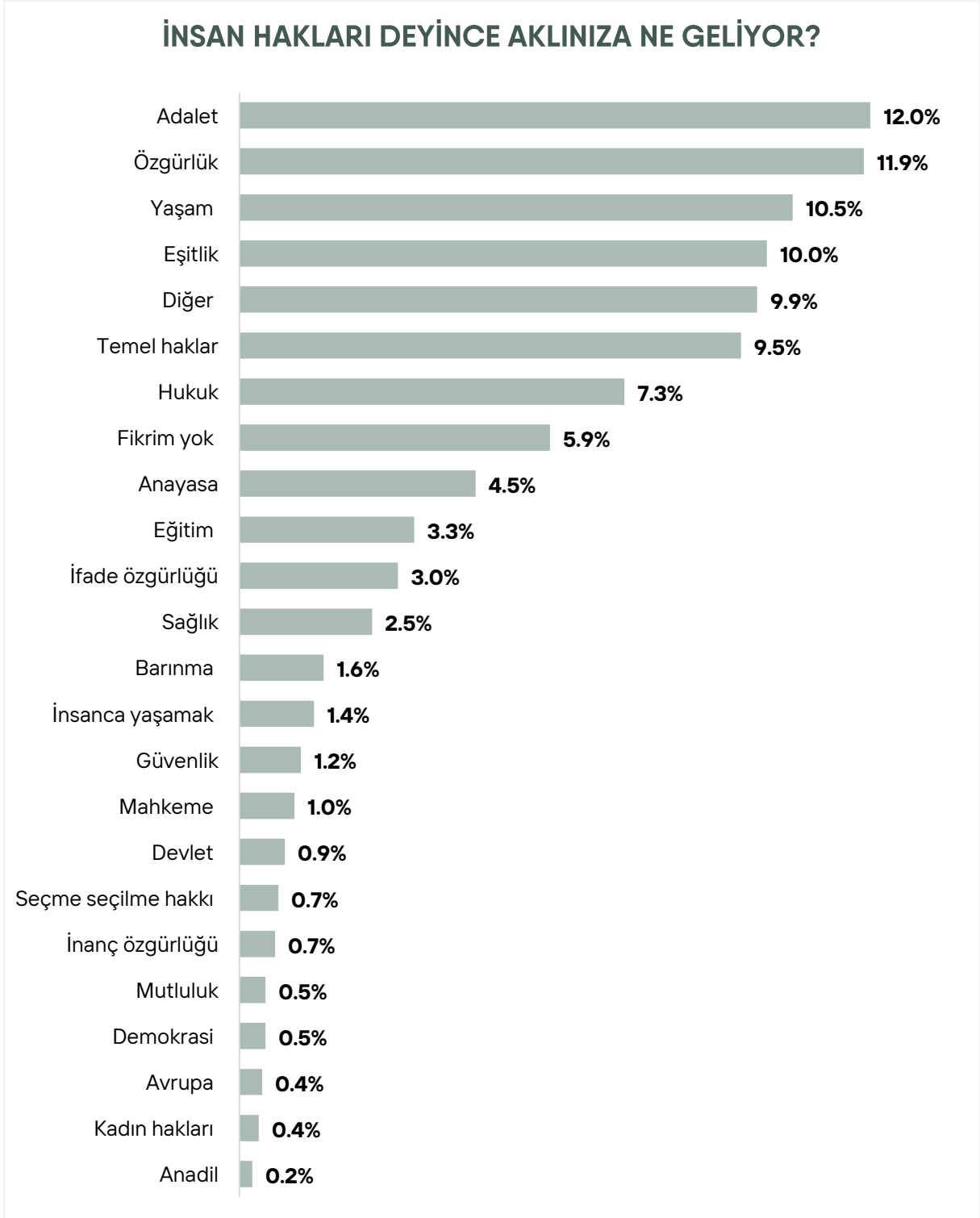
Grafik 30'da AK Parti'ye oy veren katılımcıların kurumlara olan güveni gösterilmektedir. AK Parti'ye oy veren katılımcılar en az sırasıyla medyaya, siyasetçileri ve Avrupa Birliği'ni güvenilir görmektedir. En çok ise polis/askeri, savcılığı ve cumhurbaşkanını güvenilir görmektedir.



Grafik 31

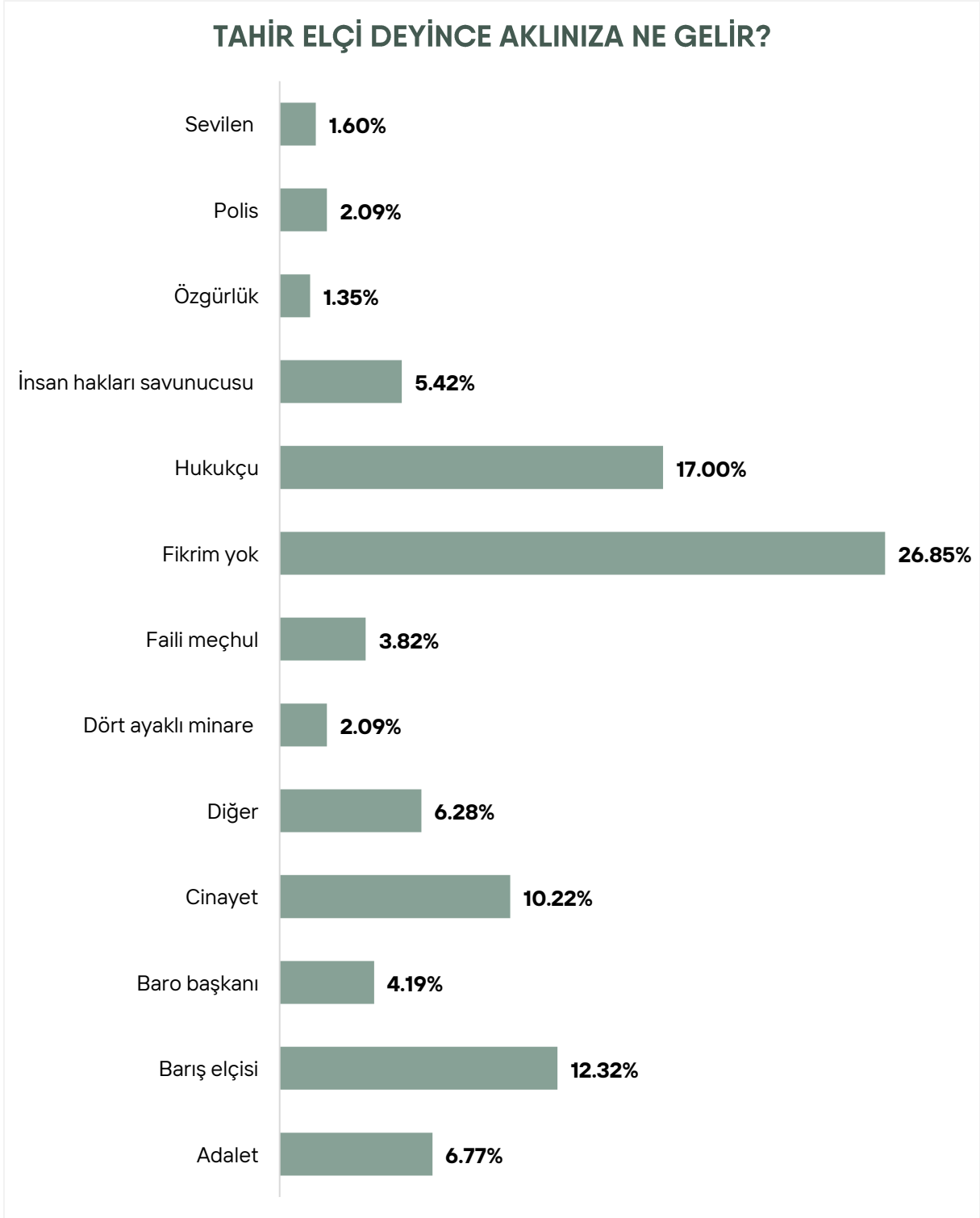
Grafik 31'de HDP'ye oy veren katılımcıların kurumlara olan güveni gösterilmiştir. HDP'li katılımcılar en az **Cumhurbaşkanı, mahkemeler** ve **siyasetçilere** güven duyarken en çok **Barolar, Birleşmiş Milletler** ve **STK'ları** güvenilir bulmaktadır.

Grafik 30 ile **Grafik 31** birlikte değerlendirildiğinde kurumlara olan güvenin siyasi parti tercihlerine göre çarpıcı şekilde değiştiği görülmektedir. Bu durum, aynı zamanda katılımcıların oy verme güdülerini tetikleyen duygunun "güven" olduğu anlamına gelmektedir.



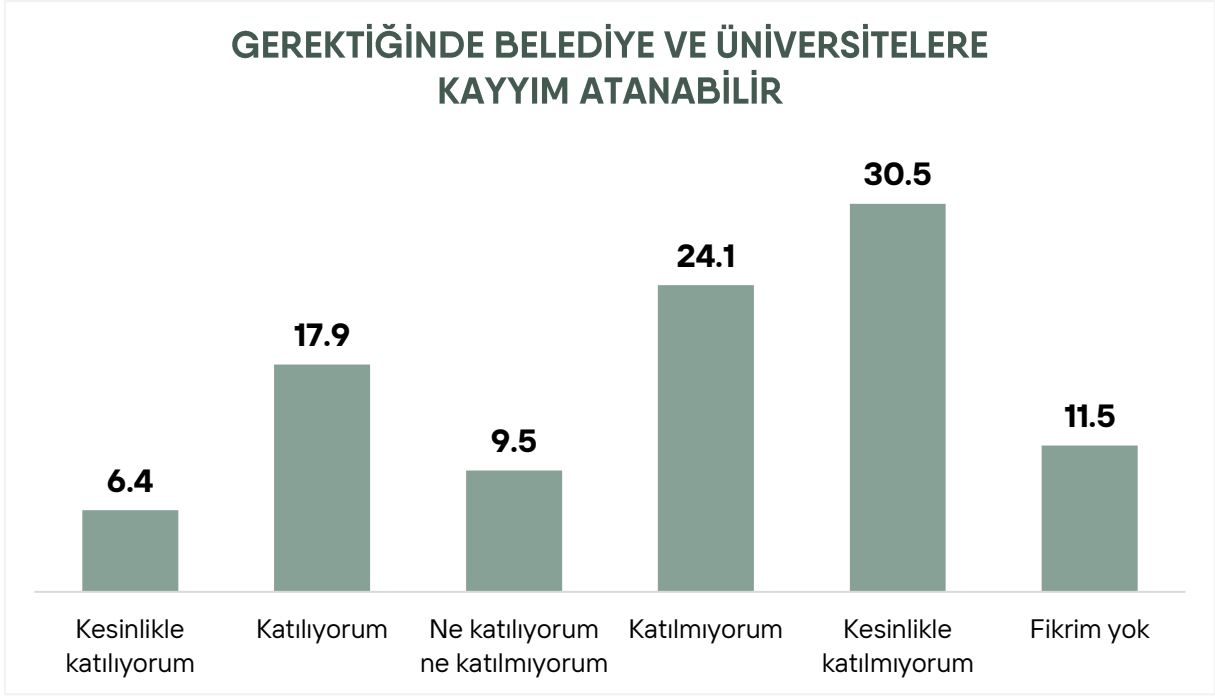
Grafik 32

Grafik-32’de katılımcılara “İnsan hakları deyince aklınıza ne geliyor?” diye sorulduğunda akıllarına gelen ifadeler gösterilmektedir. Katılımcılar insan haklarıyla sırasıyla adaleti, özgürlüğü ve yaşamı eşleştirmiştir.



Grafik 33

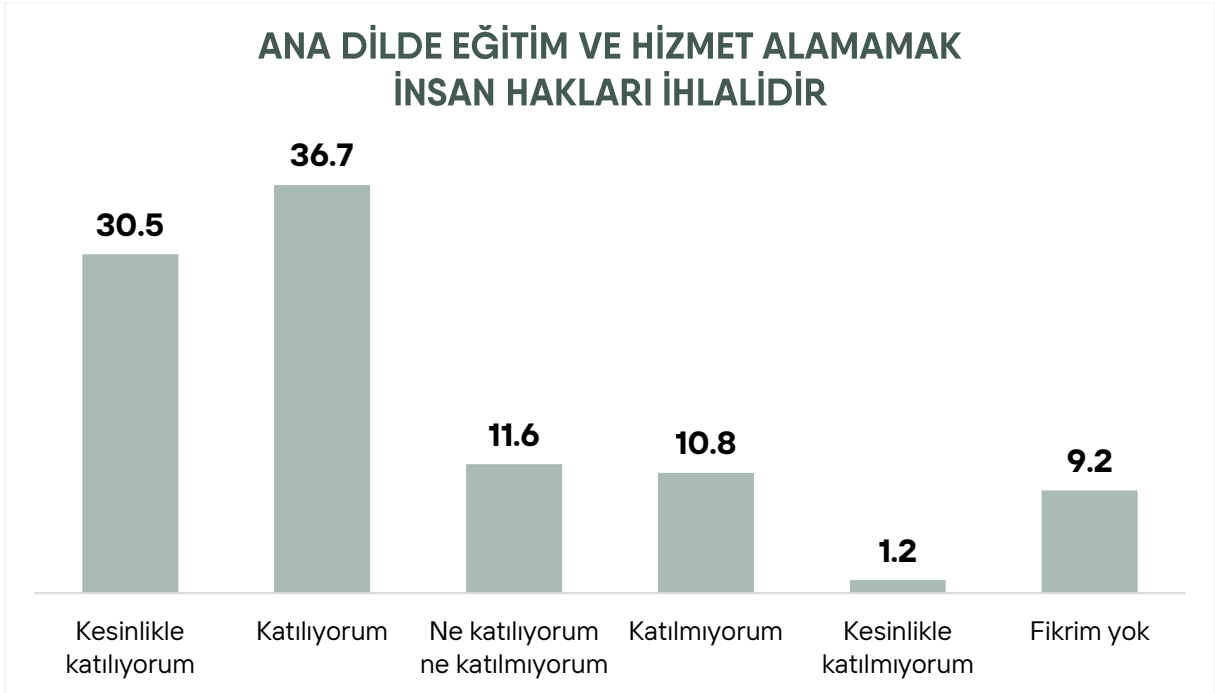
Katılımcıların %27'si Tahir Elçi ile ilgili fikirlerinin olmadığı ifade etmiştir. %12'si Tahir Elçi deyince kollarına "barış elçisi", %10'u ise "cinayet" kavramının geldiğini belirtmiştir.



Grafik 34

"Gerektiğinde belediye ve üniversitelere kayyım atanabilir." Önermesi hakkında düşünceleri sorulduğunda katılımcıların %30'u bu önermeye kesinlikle katılmadığını, %24'ü katılmadığını ifade etmiştir.

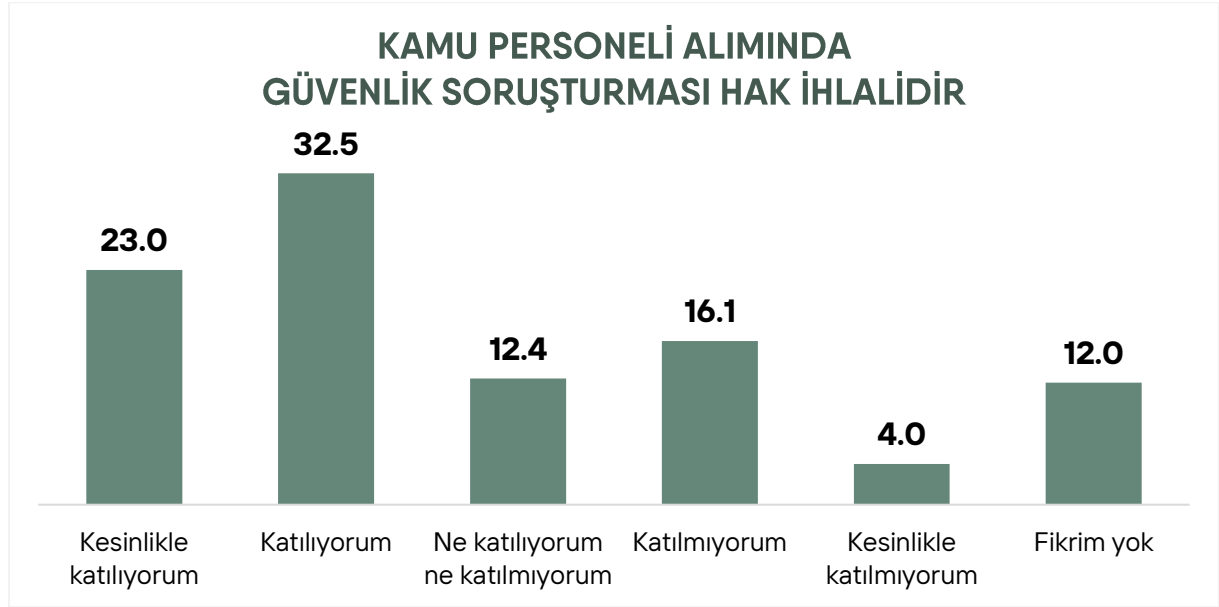
"Fikrim yok" ve "ne katılıyorum ne de katılmıyorum" olarak düşüncelerini belirten katılımcıların toplam oranı ise %20'dir.



Grafik 35

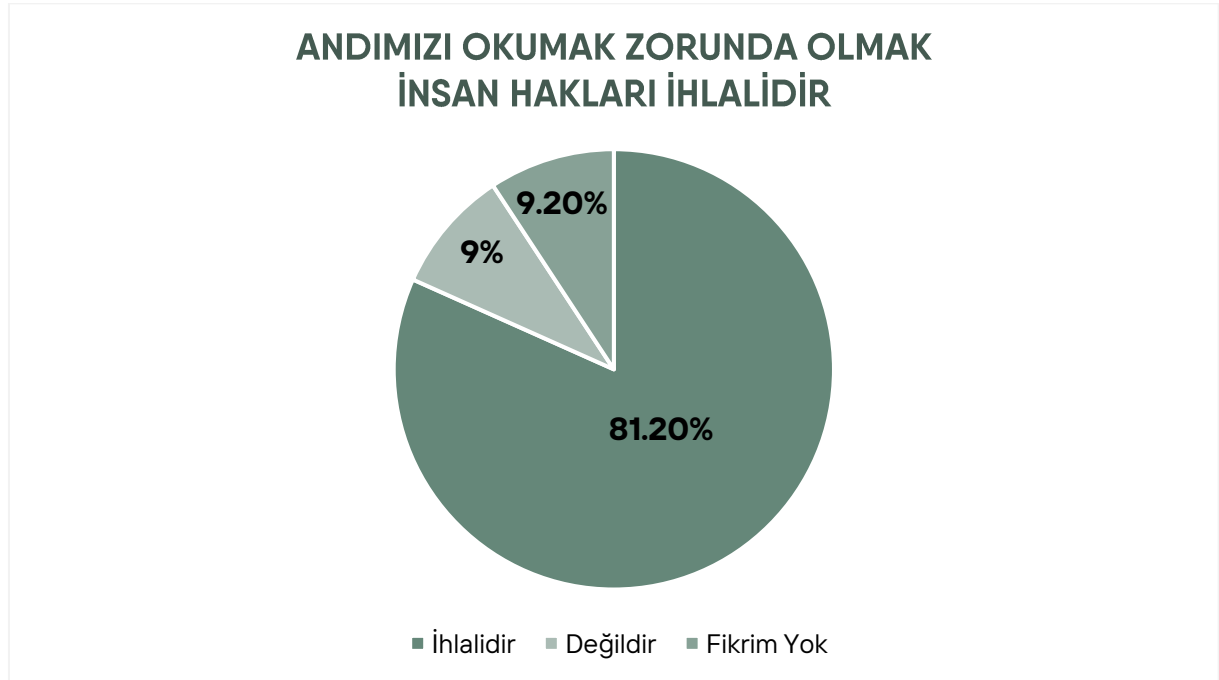
Grafik-35'te görüleceği üzere "Ana dilde eğitim ve hizmet alamamak insan hakları ihlalidir" önermesine katılımcıların %37'si "katıldığını", %30'u "kesinlikle katıldığını" ifade etmiştir. Diğer taraftan, bu önermeye

"kesinlikle katılmıyorum" olarak düşüncelerini beyan edenlerin oranı yalnızca %1'de kalmıştır. Bu durum ana dilde eğitim konusunda katılımcılar arasında önemli oranda mutabakat olduğunu göstermektedir.



Grafik 36

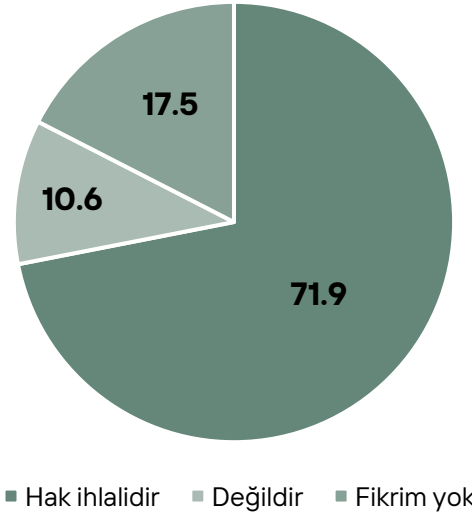
Grafik-36'da "Kamu personeli alımında güvenlik soruşturması hak ihlalidir" önermesine katılımcıların hangi düzeyde katıldığı gösterilmektedir. Katılımcıların %23'ü bu önermeye kesinlikle katıldığını, %32'si ise katıldığını ifade etmiştir. "Ne katılıyorum ne de katılmıyorum" ile "fikrim yok" olarak düşüncelerini ifade eden katılımcıların toplam oranı ise, azımsanmayacak düzeyde, %24'tür.



Grafik 37

Grafik-37'de katılımcılara "Andımızı okumak zorunda olmak insan hakları ihlalidir." önermesine hangi düzeyde katıldıkları gösterilmektedir. Katılımcıların %81'i "hak ihlalidir." demiştir. Bu durum, katılımcılar arasında bu durumun "kazanılmış hak" olarak gördükleri ve olası bir değişiklikte bunu doğrudan insan hakları ihlali olarak görecekları anlamına gelmektedir.

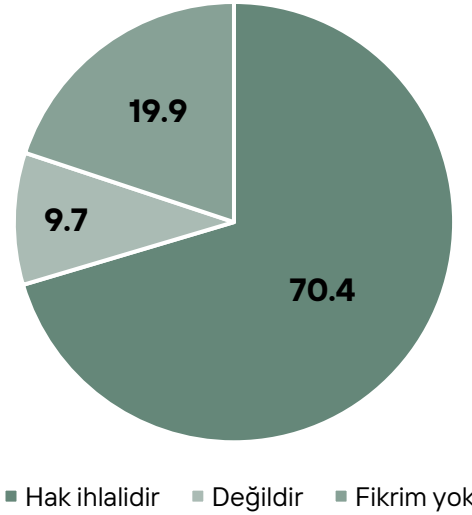
DEVLET SIRLARINI HALKIN FAYDASINA HABER YAPAN GAZETECİNİN TUTUKLANMASI



Grafik 38

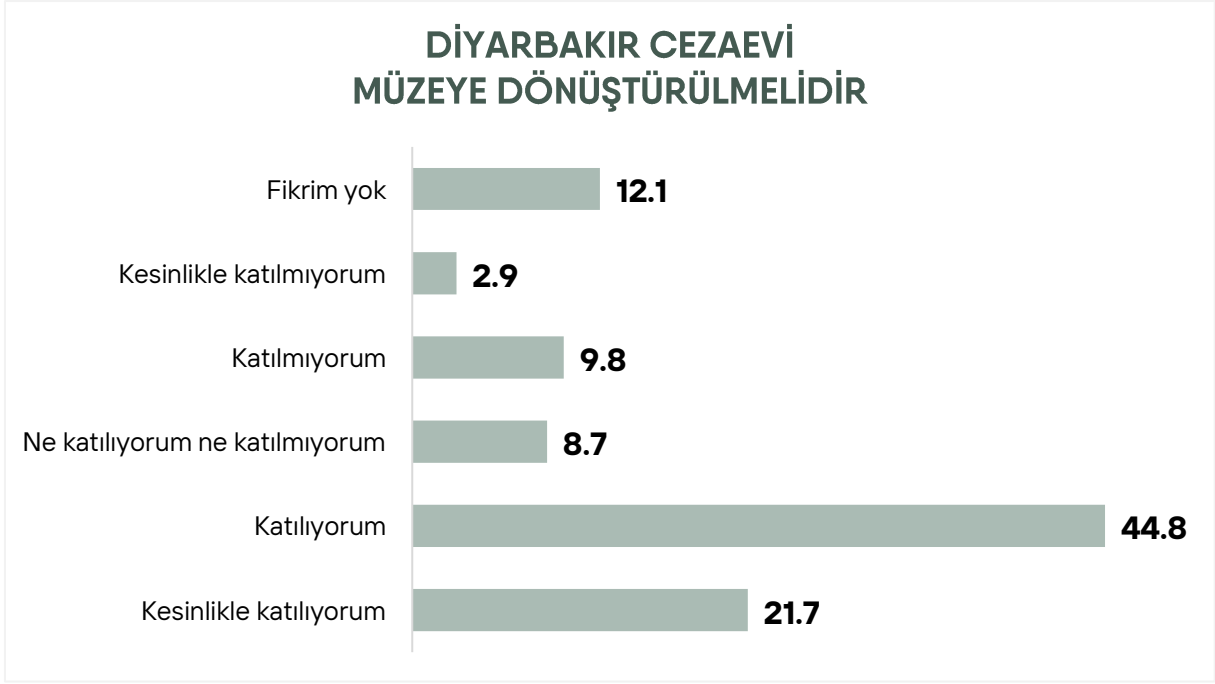
Grafik-38 "Devlet sırlarını halkın faydasına haber yapan gazetecinin tutuklanması hak ihlalidir" önermesine katılımcıların katılma düzeyi gösterilmektedir. Katılımcıların %72'si bu durumu "*hak ihlali*" olarak görürken %11'i "*hak ihlali değil*" olarak görmektedir. %17'si ise fikrinin olmadığını belirtmiştir.

KÜRDİSTAN DİYEN BİR KİŞİNİN BUNU DEDIĞİ İÇİN TUTUKLANMASI



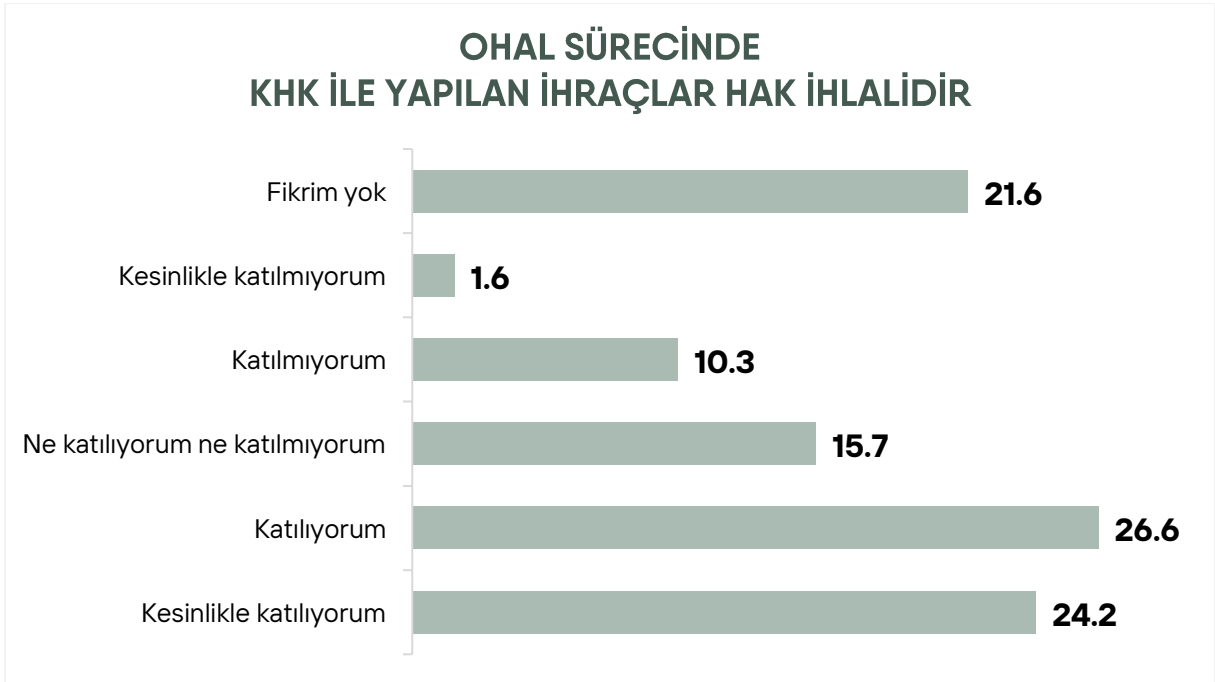
Grafik 39

Grafik-39'da görüldüğü üzere katılımcıların %70'i "*Kürdistan*" diyen bir kişinin bunu dediği için tutuklanmasının hak ihlali olduğunu düşünmektedir. %20'si ise fikrini belirtmemiştir. Katılımcıların %10'u bu durumun hak ihlali olmadığını düşünmektedir.



Grafik 40

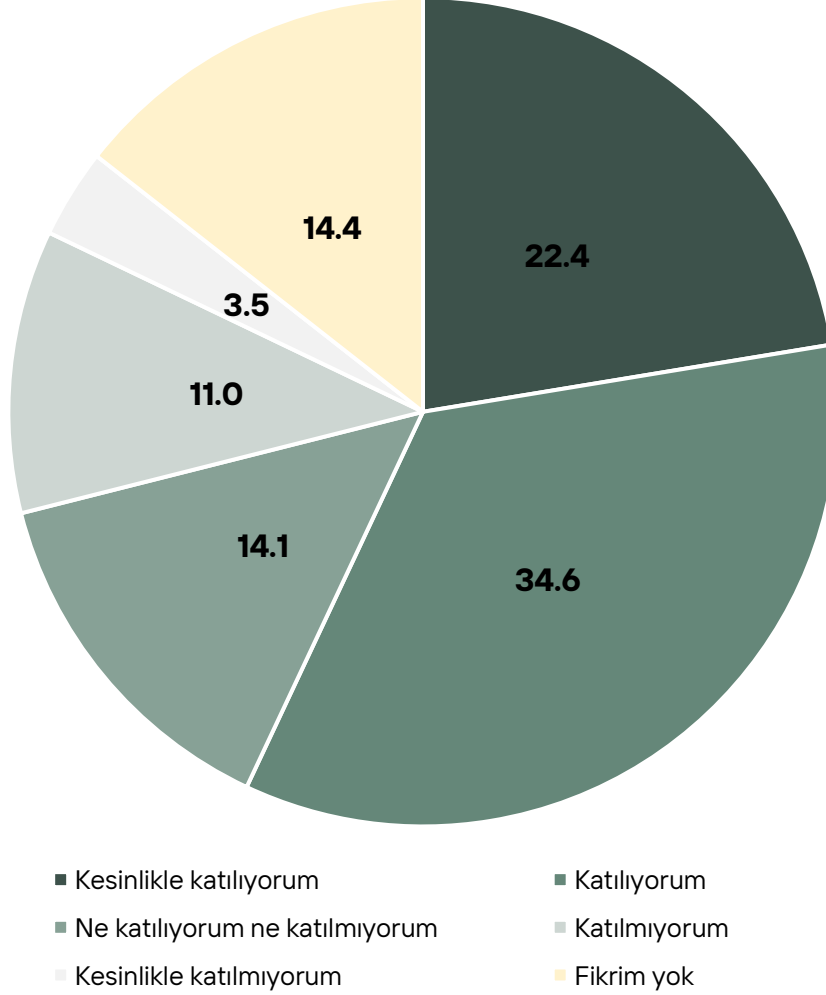
Grafik-40'ta görüleceği üzere "Diyarbakır Cezaevi Müzeye dönüştürülmelidir" önermesine katılımcıların %45'i "katılıyorum", %22'si "kesinlikle katılıyorum" olarak düşüncesini belirtmiştir. Katılımcıların %10'u bu önermeye katılmadığını belirtmiştir.



Grafik 41

Grafik-41'de görüleceği üzere "OHAL sürecinde KHK ile yapılan ihraçlar hak ihlalidir." önermesine katılımcıların %24'ü kesinlikle katıldığını, %27'si katıldığını ifade etmiştir. "Fikrim yok" ile "ne katılıyorum ne de katılmıyorum" diyen katılımcıların toplam oranı %48'dir. Bu durum katılımcıların bu konuda mutabık kalamadıklarını göstermektedir.

1990'LI YILLARDA YAŞANAN FAİLİ MEÇHUL CİNAYETLERE İLİŞKİN YARGI SÜREÇLERİ TOPLUM VİCDANINI TATMİN EDECEK ŞEKİLDE ADİL YÜRÜTÜLMÜYOR.



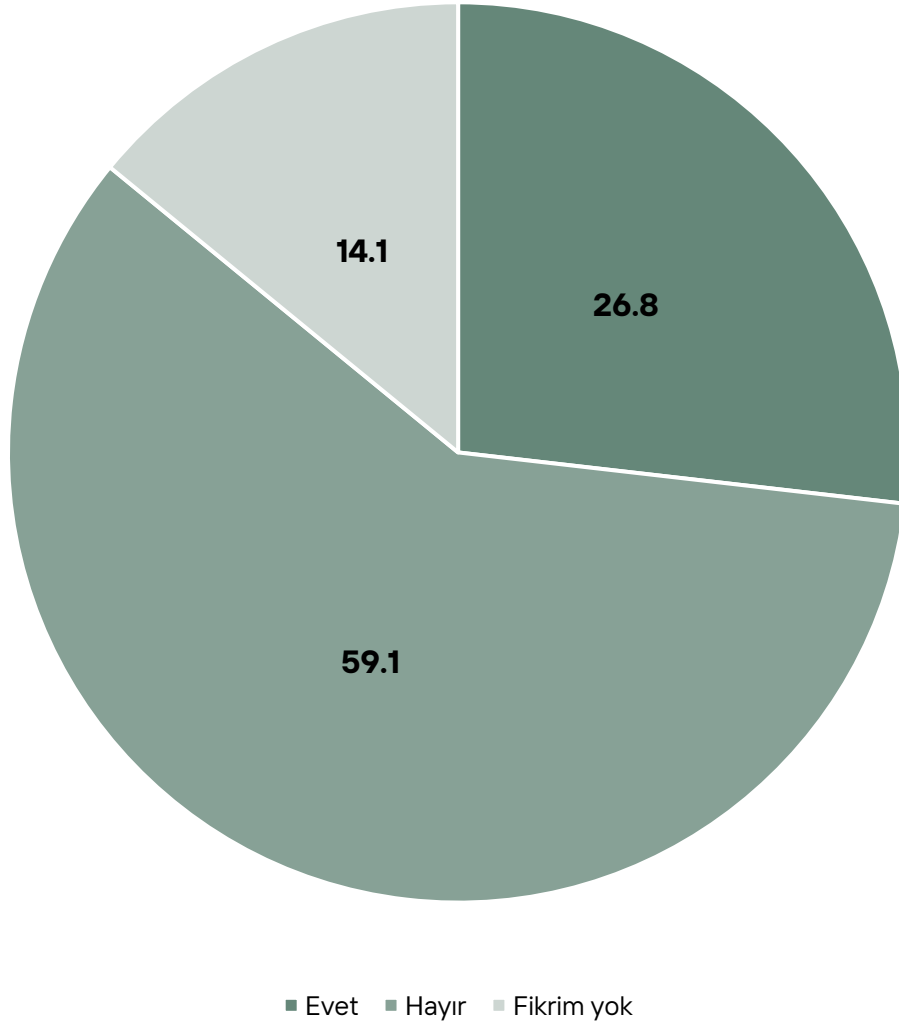
Grafik 42

Grafik-42'de katılımcıların "1990'lı yıllarda yaşanan faili meçhul cinayetlere ilişkin yargı süreçleri toplum vicdanını tatmin edecek şekilde adil yürütülüyor." önermesine hangi düzeyde katıldıkları gösterilmektedir.

Katılımcıların %22'si bu önermeye kesinlikle katıldığını, %35'i katıldığını ifade etmiştir. Diğer taraftan, katılımcıların %11'i katılmadığını, %4'ü ise kesinlikle katılmadığını belirtmiştir.

"Ne katılıyorum ne katılmıyorum" ile "fikrim yok" olarak düşüncelerini ifade edenlerin toplam oranı ise %25'tir.

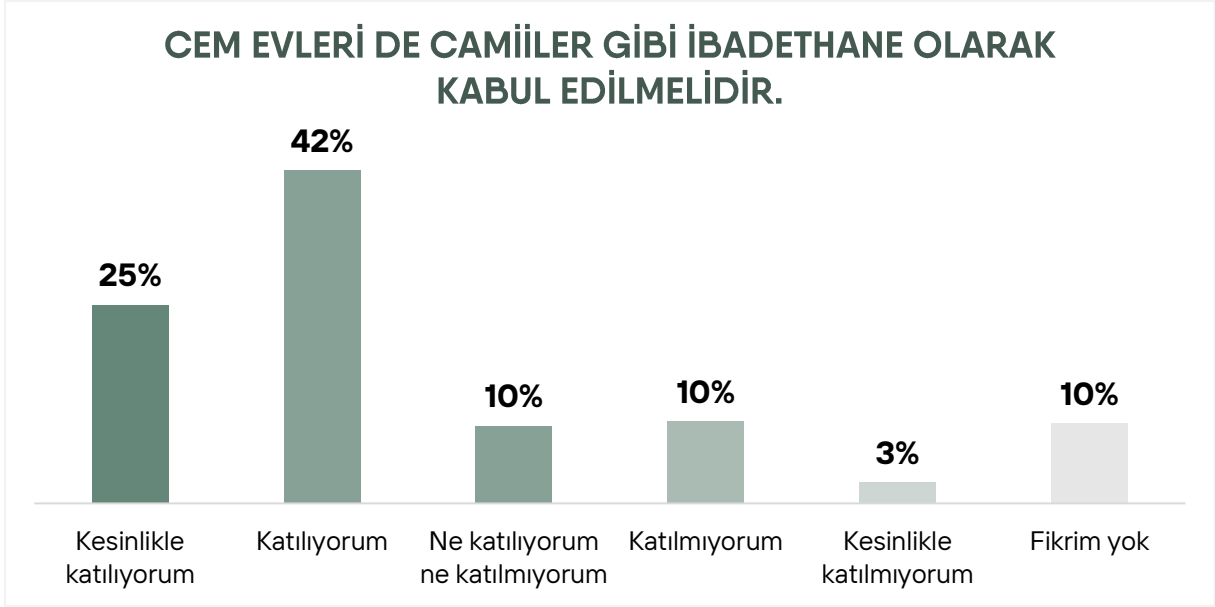
MEDYANIN İNSAN HAKLARI İHLALLERİNİ YANSITTIĞINI DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ?



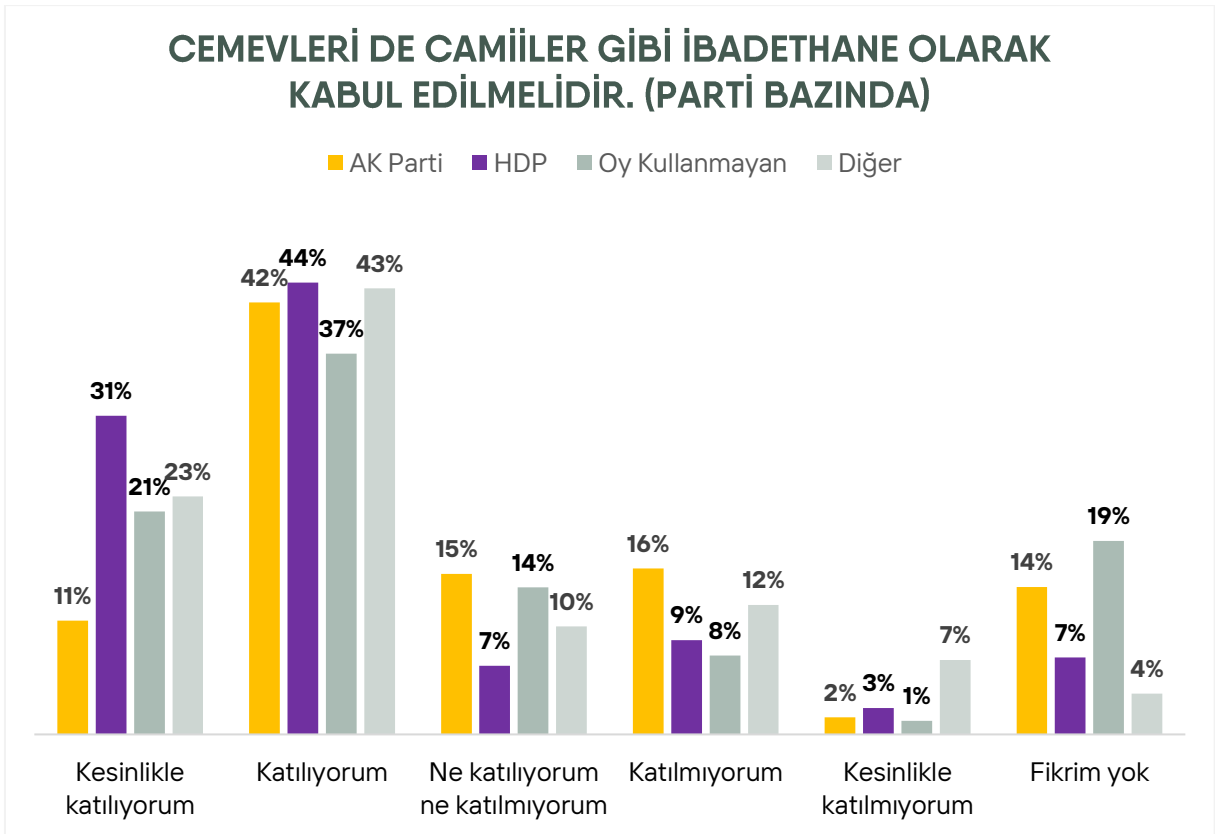
Grafik 43

Grafik-43'de "Medyanın insan hakları ihlallerini yansıttığını düşünüyor musunuz?" önermesine katılımcıların verdikleri cevaplar gösterilmektedir. Katılımcıların %59'u bu soruya "hayır" cevabını verirken %27'si evet cevabını vermiştir. "Fikrim yok" diyenler ise %14'tür.

İnsan hakları algısı bağlığı altında değerlendirdiğimiz ana dilde eğitim, andımız, devlet sırlarının haber yapılması, "Kürdistan" demenin tutuklanma sebebi olması, Diyarbakır Cezaevi'nin müzeye dönüştürülmesi, KHK ile yapılan ihraçlar, faili meçhul cinayetler konusundaki katılımcıların cevaplarına bakıldığında katılımcıların neredeyse her konuda benzer şekilde ayrıştığı görülmektedir. Bu durum, Diyarbakır ilindeki bu olguların politize olduğu ve toplumsal bir ayrışmaya sebebiyet verdiği anlamına gelmektedir.



Grafik 44

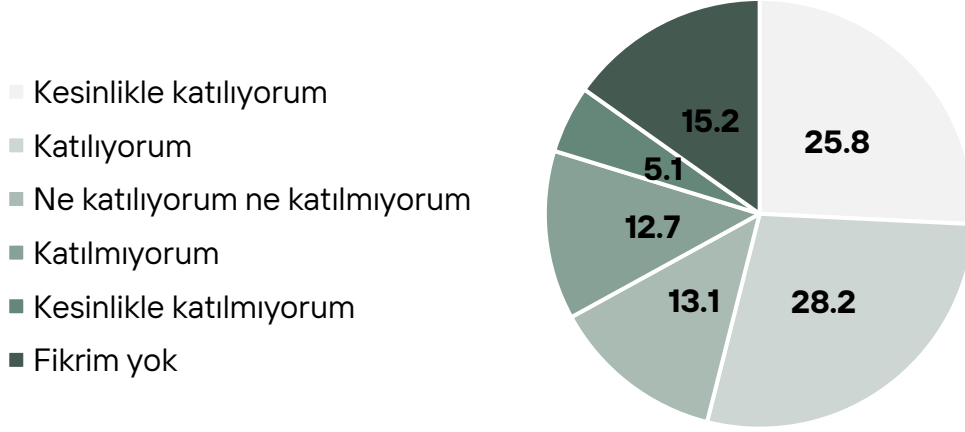


Grafik 45

Bu soruya cevap veren katılımcıların büyük oranı Cemevlerinin ibadethane olarak kabul edilmesi fikrinde. Çalışmaya katılan **HDP**'li seçmende bu oran **%75** iken **AK Partili** seçmen de **%51** ile onu takip ediyor.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ

İSTANBUL SÖZLEŞMESİNDEN ÇEKİLME, KADINA YÖNELİK ŞİDDET VAKIALARINDA ARTIŞA NEDEN OLMUŞTUR.



Grafik 46

Grafik-35'te katılımcıların "İstanbul sözleşmesinden çekilme, kadına yönelik şiddet vakıalarında artışa neden olmuştur." Önermesine hangi düzeyde katıldıklarını göstermektedir.

Katılımcıların %26'sı bu önermeye kesinlikle katılırken %28'i katılıyorum demiştir. "Fikrim yok" ve "ne katılıyorum ne de katılmıyorum" ifadelerini kullanan katılımcıların oranı toplam %28'dir. Bu durum katılımcıların bu konuyu öncelikli gündem görmediklerini göstermektedir.

Aşağıdaki tabloda bu değerlendirmenin cinsiyet dağılımı incelenecektir.



Grafik 47

Grafik-37'de görüldüğü üzere İstanbul sözleşmesinden çekilmenin kadına yönelik şiddet vakıalarında artışa neden olduğu önermesine kadın ve erkekler benzer oranda fikirlerini belirtirken "fikrim yok" olarak düşüncelerini belirtenler arasında kadın ağırlığı ön plana çıkmaktadır. Kadın katılımcıların erkeklere göre çarpıcı biçimde daha fazla bu konuda "fikrim yok" demiştir.

